NINA Rapport 479

Friluftsliv som hverdagsliv

Innvandrerkvinners bruk av utendørsområder i Groruddalen

Helene Figari
Hanne Haaland
Olve Krange

NINA
Norsk institutt for naturforskning

LAGSPILL ENTUSIASME INTEGRITET KVALITET

Samarbeid og kunnskap for framtidas miljøløsninger

NINAs publikasjoner

NINA Rapport
Dette er en elektronisk serie fra 2005 som erstatter de tidligere seriene NINA Fagrapport, NINA Oppdragsmelding og NINA Project Report. Normalt er dette NINAs rapportering til oppdragsgiver etter gjennomført forsknings-, overvåkings- eller utredningsarbeid. I tillegg vil serien favne mye av instituttets øvrige rapportering, for eksempel fra seminarer og konferanser, resultater av eget forsknings- og utredningsarbeid og litteraturstudier. NINA Rapport kan også utgis på annet språk når det er hensiktsmessig.

NINA Temahefte
Som navnet angir behandler temaheftene spesielle emner. Heftene utarbeides etter behov og serien favner svært vidt; fra systematiske bestemmelsesnøkler til informasjon om viktige problemstillinger i samfunnet. NINA Temahefte gis vanligvis en populærvitenskapelig form med mer vekt på illustrasjoner enn NINA Rapport.

NINA Fakta
Faktaarkene har som mål å gjøre NINAs forskningsresultater raskt og enkelt tilgjengelig for et større publikum. De sendes til presse, ideelle organisasjoner, naturforvaltningen på ulike nivå, politikere og andre spesielt interesserte. Faktaarkene gir en kort framstilling av noen av våre viktigste forskningstema.

Annen publisering
I tillegg til rapporteringen i NINAs egne serier publiserer instituttets ansatte en stor del av sine vitenskapelige resultater i internasjonale journaler, populærfaglige bøker og tidsskrifter.

Norsk institutt for naturforskning

Friluftsliv som hverdagsliv

Innvandrerkvinners bruk av utendørsområder i Groruddalen

Helene Figari
Hanne Haaland
Olve Krange

Figari, H, Haaland, H & Krange, O.(2009) Friluftsliv som hverdagsliv: en studie av innvandrerkvinners bruk av utendørsområder i Groruddalen. NINA Rapport 479, 56 s.

Oslo, mai 2009

ISSN: 1504-3312
ISBN: 978-82-426-2051-4

RETTIGHETSHAVER
© Norsk institutt for naturforskning
Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

TILGJENGELIGHET
[Åpen]

PUBLISERINGSTYPE
Digitalt dokument (pdf)

REDAKSJON

KVALITETSSIKRET AV
Margrete Skår

ANSVARLIG SIGNATUR
Erik Framstad (sign)

OPPDRAGSGIVER(E)
Mijøverndepartementet
Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)
Plankontoret for Groruddalen

KONTAKTPERSON(ER) HOS OPPDRAGSGIVER
Espen Koksvik
Marita Kristiansen
Per-Øystein Lund

FORSIDEBILDE

NØKKELORD
Innvandrergrupper, bruk av nærområder, pakistanske og iranske kvinner, Groruddalen, kvalitativ studie, praksis og meningsinnhold, hverdagsfriluftsliv, motivasjon og barrierer, landskapspreferanser.

KEY WORDS
Immigrant groups, use of neighbourhood areas, Pakistani and Iranian women, Groruddalen, qualitative study, practice and meaning, everyday outdoor recreation, motivation and barriers, landscape preferences

KONTAKTOPPLYSNINGER

NINA hovedkontor
7485 Trondheim
Telefon: 73 80 14 00
Telefaks: 73 80 14 01

NINA Oslo
Gaustadalléen 21
0349 Oslo
Telefon: 73 80 14 00
Telefaks: 22 60 04 24

NINA Tromsø
Polarmiljøsenteret
9296 Tromsø
Telefon: 77 75 04 00
Telefaks: 77 75 04 01

NINA Lillehammer
Fakkelgården
2624 Lillehammer
Telefon: 73 80 14 00
Telefaks: 61 22 22 15

www.nina.no

Sammendrag

Figari, H, Haaland, H & Krange, O.(2009) Friluftsliv som hverdagsliv: en studie av innvandrerkvinners bruk av utendørsområder i Groruddalen. NINA Rapport 479, 56 s.

Ikke-vestlige innvandrere utgjør om lag 30 prosent av befolkningen i Groruddalen. I denne rapporten fokuserer vi på innvandrergruppenes bruk av natur og grønne arealer, og hvilket meningsinnhold ulike grupper tillegger naturmiljøet. Videre identifiserer vi mulig motivasjon for og barrierer mot å ta slike områder i bruk. Rapporten er primært basert på kvalitative intervjuer med innvandrerkvinner i Groruddalen, men vi har også til dels benyttet oss av observasjon og deltakelse som metoder i bestemte faser av arbeidet.

Så godt som alle innvandrerkvinnene vi har snakket med holder fram *turgåing* som et viktig element i hverdagen. Faktisk peker turgåing seg ut som den viktigste aktiviteten de har utenom hjemlige og andre plikter. Kvinnene oppgir at de bruker turen som en måte å treffe og være sammen med andre på, det være seg venninner eller familie, samtidig som mange av dem også går på turer alene. Turgåingen foregår mest i nærmiljøet. Informantene bruker helst turveier, og holder seg gjerne til bebygde miljøer og tilrettelagte grøntstrukturer i området der de bor. De som legger ut på lengre turer går helst til andre sentra eller boligområder i Groruddalen. IKEA peker seg i denne sammenhengen ut som det viktigste turmålet. Til tross for at Alna bydel grenser mot Østmarka, er skogen i seg selv et lite populært turmål blant informantene.

Våre informanter har varierende motivasjon for å gå på tur. Dels dreier det seg om å være sosial; om å omgås andre i andre omgivelser enn inne og hjemme. Dels er turgåingen motivert av et ønske om mosjon, god helse og frisk luft. De av kvinnene med mest omfattende familiære forpliktelser ser i tillegg turen som en anledning til å få være for seg selv, til å tenke og til å hente seg inn mentalt. Det er likevel én motivasjonsfaktor som skiller seg ut som spesielt karakteristisk for innvandrerkvinnene: Gjennomgående handler det å gå på tur om å komme seg vekk fra en stillesittende, ensom innetilværelse. Målet er å komme seg *ut*. Å gå på tur fremstår i denne sammenhengen som den lettest tilgjengelige aktiviteten i området der de bor. Dessuten er det gratis.

De av informantene som ikke er fullt så aktive som de skulle ønske, knytter dette til konkrete aspekter ved hverdagen. Mangel på ledig tid på grunn av dobbeltarbeid eller omfattende familiære forpliktelser, er eksempler på slike aspekter. Intervjudataene åpner dessuten opp for en forståelse av at barrierer mot friluftsliv kan ligge i de intervjuedes tolkning av selve landskapet. Kvinnenes fortellinger om egen bakgrunn, hverdag og utendørsliv gir grunnlag for å hevde at de knytter en annen mening til det å være ute enn den vi finner i kulturelle forestillinger om ”det norske friluftslivet”. Flere med oss har hevdet at friluftsliv i andre kulturer først og fremst er et *sosialt* foretagende, motivert av behovet for samvær med andre mennesker. Denne studien viser videre at det sosiale er nært knyttet til forståelsen av landskapet, og ikke bare til selve utøvelsen. Informantene legger for dagen en klar preferanse for utendørsarealer som bærer preg av kollektiv og likeartet bruk, og som fysisk er ut-

formet på en slik måte at det er enkelt å forstå hvilken praksis det er tilrettelagt for. Et typisk eksempel på slike arealer er parker.

Turen bør også ha et mål, men målet behøver ikke være noe vi umiddelbart kjenner igjen som et typisk turmål. Kvinnene bruker nærmiljøet på en måte som utfordrer ideen om det enkle friluftslivet i uberørt natur, i det de for eksempel legger turen til IKEA. De tar med andre ord i bruk landskapet på sin egen måte, redefinerer innholdet i det og gir det en egen mening. Men en viktig effekt er den samme: De kommer seg ut og i bevegelse. Studien indikerer altså at hverdagsfriluftsliv i form av spaserturer fungerer som et lavterskeltilbud for innvandrerkvinnene, i tråd med politiske målsettinger om økt fysisk aktivitet.

At det sosiale ved innvandrers friluftsliv ikke bare knytter an til det å være flere sammen ute, men også beror på kvaliteter ved landskapet som virker motiverende for å komme seg ut og i aktivitet, bør få konsekvenser for den politiske satsingen på feltet. En styrking av friluftslivet i alle lag av befolkningen bør ikke alene konsentrere seg om selve utøvelsen av aktivitetene, men også ta utgangspunkt landskapspreferanser, tilgangen til egnede og ønskede landskapstyper og ikke minst den sosioøkonomiske fordelingen av denne. Variasjon i innhold og aktiviteter er ikke bare et resultat av kulturelle forskjeller. Fordi utendørsaktiviteter eller friluftsliv ikke er en sosialt nøytral virksomhet, varierer aktiviteten i forhold til velkjente strukturelle variabler som alder, kjønn og klasse. Videre forskning bør ikke bare rette fokus mot eventuelle kulturforskjeller, men i større grad se på minoritet- og majoritetsbefolkningens praksis i lys av disse variablene.

Helene Figari helene.figari@nina.no
Hanne Haaland hanne.haland@nina.no
Olve Krange olve.krange@nina.no

Norsk institutt for naturforskning,
Gaustadalleen 21
0349 OSLO

Abstract

Figari, H, Haaland, H & Krange, O. (2009) Outdoor recreation as everyday life. A study of immigrant women's use of outdoor areas in Groruddalen.. NINA Report 479 56 s.

Immigrants from non-western countries represent about 30 percent of the population in Groruddalen. In this study we focus on the minority groups' use of nature and recreational areas, and the meaning they attribute to their activities as well as the natural environments. We also identify motivations and barriers for the use of such environments. The report is primarily based on qualitative interviews with immigrant women in Groruddalen, but we have to some extent in the process also made use of observation and participatory observation.

Virtually all of the immigrant women we have spoken with claim that *going for short walks* is an important element in their everyday life. Short walks actually seem to be their most important outdoor activity apart from their domestic and other duties. The women assert that they use walking as a way of meeting and spending time with others, such as friends or family. However, going for walks is not only a social activity; several of the informants also go for walks by themselves. Their walks mostly take place in the neighborhood and the immediate surroundings. The informants prefer to use the existing network of walking trails in Groruddalen, and usually stick to developed or green areas in the close neighborhood. Those who set out for longer walks often go to other urbanized areas of Grouddalen. IKEA seems to be the most frequent destination in this regard. Although the eastern side of Alna is surrounded by forests, the forests are not popular destinations to the informants.

The informants have several motivations for going for walks. Partly it is about being social; socializing with others in a different environment than the domestic one. But they are also motivated by the need for exercise, good health and fresh air. The women with the most comprehensive family related duties also find that going for walks represents an opportunity to have some time alone, to think, and to recover from mental stress. A particularly characteristic motivation for the minority women interviewed is how going for walks is a way of escaping a potential sedentary and lonely life at home. The objective is to get *out*. Going for walks seem to be the easiest accessible activity in the area where the women live. Besides, it is an activity free of charge..

The informants who are not as physically active as they would have liked to be, relate this to certain aspects of their everyday life. Lack of spare time due to a heavy workload or extensive domestic duties are examples of such aspects. The interview material also shows that barriers against engaging in outdoor recreation might be rooted in the informants' interpretation of the surrounding landscape. The women's accounts of their background, everyday life and outdoor activities give reason believe that they attribute a different meaning to "staying outdoor" compared to dominant cultural representations of "Norwegian outdoor life". Several researchers have sustained that in a number of non-western cultures outdoor recreation is primary a *social* activity, motivated by the need of gathering together in groups. This study demonstrates that the social aspect is closely tied to percep-

tions of the landscape, and not merely the practices of outdoor recreation. The informants show a distinct preference for outdoor areas that have possibilities for a collective use, physically shaped in ways that efficiently communicates the kinds of activities that are supposed to take place there. Public parks represent a typical example of such areas.

To our informants it also seems to be important that they have a specific a destination for their short walks, although the destinations mentioned might seem unfamiliar within the context of dominant perceptions of "Norwegian outdoor life". The women use their outdoor surroundings in a way that challenges the idea of "the simple outdoor life in the wilds", choosing, for instance, IKEA as a destination for their walks. In doing so, they make use of the landscape in their own way by redefining its content and attributing a different meaning to it. Yet, one effect remains the same: They get to spend some time outdoor, and they get some physical activity. Hence, the study indicates that in accordance with political objects about increased physical activity, everyday outdoor recreation through short walks is a low threshold activity for immigrant women.

That the social aspects of immigrants' outdoor recreation not only is about being together in the outdoors, but also depend on landscape qualities that serve as motivation factors for getting out and being active should have implications for the political efforts within this field. A strengthening of outdoor recreation in all social layers of the population should not only concentration on the activities, but be based on landscape preferences, access to suitable and desirable landscape types and not least their socio-economic distribution. A variation in content and activities is not mere the result of cultural differences. Taking into account how outdoor recreation or outdoor activities is not socially neutral, the activity varies according to well known variables such as age, gender and class. Further research should not only focus on cultural differences, but should to a larger extent focus on both minority and majority practices in elucidation of these variables.

Helene Figari helene.figari@nina.no
Hanne Haaland hanne.haland@nina.no
Olve Krange olve.krange@nina.no

Norsk institutt for naturforskning,
Gaustadalleen 21
0349 OSLO

Innhold

Sammendrag **3**

Abstract **5**

Innhold **7**

Forord **8**

1 Innledning **9**
1.1 Friluftsliv som aktivitet og som landskap 10
1.2 Rapportens innhold 12

2 Innvandrere og friluftsliv – hva finnes av forskning på feltet? **13**
2.1 Fysisk aktivitetsnivå 13
2.2 Ulike gruppers preferanser for naturområder og naturelementer 15
2.3 Ulike former for barrierer i forhold til aktivitet og områdebruk 15
2.4 Deltakelse eller ikke? Kulturell motstand 16

3 Metode **18**
3.1 En kvalitativ tilnærming 18
3.2 Studieområde 19
3.3 Rekrutteringsprosessen 21
3.4 Utvalg 23
3.5 Intervjuene 24

4 Bruk av utendørsområder **26**
4.1 Med hjemmet i sentrum 26
4.2 Mye på tur 28
4.3 Langs gangveiene i Groruddalen 29

5 Grunner til å gå på tur **32**
5.1 Mye på tur – men ikke noe friluftsliv? 32
5.2 Sosialt samvær 33
5.3 Mosjon og helse 34
5.4 Mental rekreasjon 35
5.5 Unngå isolasjon 37

6 Barrierer **39**
6.1 Praktiske begrensninger 39
6.2 Forestillinger om friluftsliv 41
6.3 På tur til IKEA 42
6.4 Fra naturalistiske til designede landskap 43

7 Avsluttende betraktninger **48**

8 Referanser **51**

9 Vedlegg I: Intervjuguide **55**

10 Vedlegg II: Informasjonsskriv **56**

Forord

Denne rapporten er resultatet av et spleiselag mellom Miljøverndepartementet, Plankontoret for Groruddalen og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi).

Innvandrerbefolkningen i deler av Oslo utgjør en stor og mangslungen gruppe. I de senere år har vi sett at tiltakene mot å rekruttere representanter fra denne gruppen til friluftslivet er blitt flere. Fokus på lav fysisk aktivitet innenfor deler av gruppen har blant annet vært med på å bidra til rekrutteringsforsøk. Kunnskapsnivået om hvordan innvandrere og da særlig de med ikke-vestlig bakgrunn gjør bruk av nærområder og natur har imidlertid vært lav. I takt med at befolkningen blir mer mangfoldig er det også naturlig at en naturbruk og et friluftsliv også til en viss grad endres. Rapporten har derfor bakgrunn i en interesse for innvandrernes deltakelse i friluftsliv. I perioden 2006/2007 gjennomførte NINA et mindre prosjekt på dette feltet som del av et strategisk instituttprogram om friluftsliv i endring. Prosjektstøtten fra MD, IMDi og Plankontoret for Groruddalen er særlig verdifull fordi den har gitt oss muligheten til å komme videre med vår forskning på dette feltet.

Prosjektets økonomiske rammer krevde klare avgrensninger og forprosjektet viste oss at det var enklere å rekruttere kvinner enn menn. Derfor har denne studien et kvinnefokus. Mange av innvandrerkvinnene tilbringer mye tid i hjemmet og i sine nærområder, noe som gjør dem til viktige i representanter for et hverdagsfriluftsliv, som denne studien også ønsker å belyse. Vi har intervjuet en rekke kvinner som er bosatt i Groruddalen og som har bakgrunn fra ikke-vestlige land. Med dette som utgangspunkt rettes søkelyset mot hva kvinnene gjør, hvilken plass friluftsliv har i deres liv og særlig hverdagsliv, hva som trekker dem ut og hva som eventuelt fungerer som barrierer.

Denne rapporten hadde ikke vært mulig hvis ikke det hadde vært for alle velvillige informanter og kontaktpersoner som har bistått i arbeidet med å rekruttere dem. Vi retter herved en stor takk til dere alle.

Oslo, 29. mai 2009

Hanne Haaland

Prosjektleder

1 Innledning

En sentral erfaring fra forskning om friluftsliv er at feltet stadig endrer seg. Nye aktiviteter har vokst fram og vunnet terreng, særlig blant ungdom (Bischoff and Odden 2003; Odden 2008), mens oppslutningen om det som har vært ansett som tradisjonelle aktiviteter som langrennsturer og bærplukking ser ut til å være nedadgående – igjen særlig blant ungdom (Krange og Strandbu 2004). Diskusjonene om årsakene til endring har vært knyttet til generelle moderniseringsprosesser (Vorkinn, Vittersø et al. 2000), blant annet sosiale og kulturelle prosesser i det senmoderne samfunn. Denne rapporten gir ikke rom for store teoretiske diskusjoner. Vårt poeng er enkelt sagt at studier av endringer i friluftslivet krever at vi også ser nærmere på eventuelle nye grupper av friluftslivsutøvere.

Gjennom de siste 40 åra har Norge utviklet seg til å bli et mer flerkulturelt samfunn. Nye grupper gjør bruk av natur, både i nærmiljøet og i områder lenger unna hjemmet. Den svært mangslungne gruppen av ”innvandrere”, deres bruk av natur, aktiviteter og praksis, mening, motivasjon krever økt oppmerksomhet dersom vi skal forstå et såkalt ”norsk friluftsliv” i sin helhet.

Vi anser ”friluftsliv” som et begrep som rommer mange ulike forståelser og praksiser og som reflekterer at samfunnet er i stadig endring. Med andre ord, friluftslivsbegrepet er gjenstand for fortolkning og et ”norsk” friluftsliv er til enhver tid det som befolkningen gjør av friluftslivsaktiviteter og den meningen de tillegger disse.. Når vi videre i rapporten snakker om såkalte idealer om friluftsliv, viser vi derfor til hvordan friluftslivet omtales og diskuteres **politisk.** I Stortingsmelding nr 39 om friluftslivet (2000-2001) legges følgende forståelse av friluftslivet til grunn:

> [Friluftsliv er] opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse». Målsetjinga er å fremje det enkle friluftslivet – for alle, i dagleglivet og i harmoni med naturen. Friluftslivspolitikken legg hovudvekta på ein kjerne av ikkje konkurranseprega, ikkje motoriserte fritidsaktivitetar som går føre seg på allment tilgjengelege, naturprega område (del 2 punkt 1)

Det enkle friluftslivet står altså sentralt, friluftslivsutøvelse som er i harmoni med naturen. Friluftslivsdefinisjonen ekskluderer for eksempel motorisert ferdsel, men er samtidig svært bred. Dette er det viktig å være oppmerksom på når en snakker om det norske friluftslivsidealet og ulike former for praksis. Når vi her skriver om innvandrerkvinners utendørsaktiviteter som friluftsliv, kan det godt hende at noen av de praksisene vi har observert faller utenfor de vanligste forestillingene om hva friluftsliv er. Men formuleringene i stortingsmeldingen gir en definisjonen som er vid nok til at den kan favne et svært bredt spekter av aktiviteter.

Foruten å vektlegge miljøforandring og naturopplevelse har den politiske satsingen på friluftslivet i Norge også en sterk tro på at aktivitet i naturlige omgivelser har verdi for både helse, livskvalitet og miljøvern (Stortingsmelding nr.39 2000-2001, del 1). Regjeringen har en målsetning om å gjennomføre tiltak som motvirker sosiale skiller i utøvelse av friluftsliv og fysisk aktivitet generelt (del 5 punkt 12). Poli-

tisk brukes argumenter om miljø og natur men også kanskje særlig folkehelseaspektet til å legitimere områdereguleringer og pengebruk knyttet til tiltak for å fremme fysisk aktivitet blant ulike deler av befolkningen. Også organisasjonene på dette feltet vektlegger ofte helse og miljøholdninger når de skal fremme sine interesser.
Det politiske målet er å legge til rette for et friluftsliv som inkluderer hele befolkningen. En slik målsetning stiller krav til den kunnskapen som legges til grunn for planlegging. Dersom man ønsker å stimulere til og legge til rette for økt deltakelse i friluftsliv for grupper som man vet eller har god grunn til å tro er mindre aktive enn den øvrige befolkningen, er det nødvendig å etablere en forståelse som går utover det å tallfeste ulike grupperingers aktivitetsnivå. I følge Folkehelseinstituttets rapport om innvandrerbefolkningen[1] i Oslo (Kumar 2008) er denne delen av befolkningen mindre fysisk aktive enn etnisk norske. Mange tiltak rettes nå inn mot gruppene av ikke-vestlige innvandrere, noe som reflekteres i Helse- og omsorgsdepartementets handlingsplan for fysisk aktivitet 2005 – 2009 (Departementene 2005). Men forut for handling ligger det et behov for kunnskap, noe nevnte handlingsplan også understreker. Vi trenger å vite noe om de rammebetingelsene og *forholdene* som leder til aktivitet eller inaktivitet for de enkelte gruppene, om hva som kan tenkes å virke motiverende og hva som fungerer som barrierer. Sagt med andre ord: Det er behov for økt innsikt i hva slags forhold minoriteter har til det å være ute i friluft og hva slags forståelse de har av slike aktiviteter – hvilket meningsinnhold utendørsaktiviteter har i ulike samfunnsgrupper.

1.1 Friluftsliv som aktivitet og som landskap

For å nærme oss spørsmålene om friluftslivets meningsinnhold, er det nødvendig å etablere en innfallsvinkel, et perspektiv, som gir studien retning. Vi må vite hva vi skal lete etter. Undersøkelsen dreier seg om friluftsliv. Hvis man, i likhet med miljøverndepartementet, definerer friluftsliv som ”opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritida med sikte på miljøforandring og naturopplevelse” (Stortingsmelding nr.39 2000-2001, del 1), er det ikke bare selve aktiviteten, men også de fysiske omgivelsene som inkluderes i forståelsen og anvendelsen av begrepet. Aktivitet i friluft er altså ikke bare et kroppslig foretende. Det er uløselig knyttet til bestemte fortolkninger av omgivelsene. En studie av friluftsliv bør derfor rette oppmerksomheten mot det landskapet det praktiseres eller er tenkt praktisert i.

Den franske etnologen Michel de Certeau har vært spesielt opptatt av forholdet mellom landskap – eller andre fysiske rom – og det han kaller for ”hverdagspraksis”. I boka ”The Practice of everyday life” (de Certeau 1984) forsøker han å vise hvordan et landskap, eksemplifisert ved bylandskapet, antar ulik form og har forskjellig meningsinnhold, avhengig av hvilket ståsted man har. På den ene siden, hevder De Certeau, og med sterke referanser til Foucault, er de fysiske omgivelsene både en gjenspeiling av og gjenstand for institusjonell makt. Den formelle arealplanleggingen og selve utformingen av byen reflekterer bestemte forestillinger om, eller *representasjoner* av, hva som skal foregå der. Den planlagte byen (*concept-*

[1] Undersøkelsen inkluderer Oslo borgere født i Pakistan, Tyrkia, Sri Lanka, Vietnam og Iran, altså såkalte ikke-vestlige innvandrere i forhold til SSBs tidligere definisjonsbruk.

city) er i så måte et landemerke for sosioøkonomiske og politiske strategier. De Certeau plasserer makten til å planlegge, og til å produsere og diffusere representasjoner, hos den politiske, økonomiske og kulturelle samfunnseliten. Han er lite eksplisitt når det gjelder å definere hvem som tilhører eliten, men indikerer ved flere anledninger at han – i likhet med Foucault – ser store samfunnsinstitusjoner som stat, kirke (som i Frankrike er løsrevet fra staten) skole, akademia og de ulike profesjonene som legemliggjøringen av slik makt.

De Certeau er imidlertid mer opptatt av de som bruker landskapet enn de som planlegger det – av vanlige folk (*ordinary people*) og deres håndtering og fortolkning av de samme fysiske omgivelsene i hverdagen. Til tross for at de konfronteres med en slags påtvunget orden, det vil si representasjoner av hva landskapet er og hva det skal brukes til, forteller denne ordenen ingenting om hva det samme landskapet er for disse brukerne, eller "konsumentene" som De Certeau kaller dem, og hvordan de bruker det (s. xiii). Det eksisterer med andre ord en hverdagspraksis, eller rettere sagt en rekke hverdagspraksiser, som har et iboende potensial til å gå på tvers av den formelle planleggingen av landskapet og forståelsen av hva det skal brukes til.

De Certeau illustrerer dette ved å vise til hvordan folk i byer tar i bruk bylandskapet på sin egen måte, og derigjennom tillegger det en egen mening. De *redefinerer* de fysiske omgivelsene, definert av arkitekter, byplanleggere og andre representanter for den offentlige øvrigheten, og gjør dem til sine. Begrepet De Certau bruker på dette er *appropriasjon* (s. 97). Folk gjør omgivelsene til sine egne gjennom bruk. De det planlegges på vegne av er ikke passive mottakere, men utvikler praksiser som går på tvers av og utfordrer det planlagte. Eksempelvis fremstår (eller snarere fremsto) World Trade Center i New York som en kunnskapens og økonomisk rasjonalitetens høyborg – en inkarnasjon og en legemliggjøring av selve idéen om vestlig urban utvikling. Til tross for at bygningsmassen og den fysiske organiseringen av området effektivt formidler en slik representasjon, er det også åsted for helt andre, mer hverdagslige aktiviteter, forklarer den franske etnologen (s. 93-97). Prydelige benker til å sitte på blir tatt i bruk av uteliggere som provisoriske senger. Frodige plener til å se, men ikke gå på, blir til et nettverk av stier og tråkk – spor etter fotgjengere på jakt etter snarveier, og som har egne gjøremål og andre agendaer. Kort sagt: Det mennesker i byen gjør i hverdagen har ofte andre mål og et annet meningsinnhold enn hva oppskriften på byliv tilsier. Derfor er det også den faktiske bruken og forståelsen av omgivelsene og manipulasjonen av representasjonene vi må rette oppmerksomheten mot.

Menneskelige aktiviteter og fysiske rom er altså to sider av samme sak, og kan ikke studeres uavhengig av hverandre. Ulike former for praksis, det være seg å gå i byen eller drive med friluftsliv, er uløselig knyttet til de omgivelsene de utspiller seg i, på samme måte som omgivelsene defineres av praksis. All den tid De Certeau beskriver slike praksiser som avvikende eller redefinerende – det vil si gjenstand for appropriasjon – så ligger det i ordenes betydning at det finnes en norm, en standard som den praktiserende avviker fra eller redefinerer. De Certeau refererer i den forbindelse til dominerende representasjoner, det vil si forestillinger og bilder, av hva for eksempel en by er og skal være. Man kan tenke seg at det finnes en tilsvarende dominerende representasjon av friluftsliv, både som politisk retorikk eller

diskurs, og som konkret uttrykk i form av definering, planlegging, utforming og tilrettelegging av områder tiltenkt friluftslivsaktiviteter.

Hvilken relevans har så dette for studien av innvandrerkvinners friluftsliv? Begrepene landskap, representasjon og appropriering utgjør verktøy for analyse. I denne studien fungerer de som rettesnorer når det gjelder hva vi skal vi lete etter for å få fatt i informantenes relasjon til utendørsaktiviteter og relaterte omgivelser, og hvordan vi skal tolke og forstå den informasjonen vi innhenter. Dessuten gjør begrepene oss oppmerksomme på at også friluftslivet, i likhet med andre former for praksis, må forstås i relasjon til dominerende representasjoner om både aktiviteten og området det foregår i.

1.2 Rapportens innhold

Det er altså informantenes hverdagspraksis som står i sentrum for denne undersøkelsen, og vi har retter oppmerksomheten både mot den faktiske bruken av utendørsområder, samt forståelsen av slike aktiviteter *og* de fysiske omgivelsene som danner rammen for den. I det neste kapittelet redegjøres det for forskningen som er gjort i forhold til innvandrere og deres utendørsaktiviteter. Deretter drøftes metodemessige aspekter og implikasjoner knyttet til en slik kvalitativ undersøkelse av hverdagspraksis med fokus på innvandrere. Kapittel fire gir en redegjørelse for de intervjuedes faktiske bruk av utendørsområder; hvor de oppholder seg, og hva de gjør. Ettersom turgåing skulle vise seg å være de intervjuedes viktigste utendørsaktivitet, handler både dette og påfølgende kapitler mye om turgåing. I kapittel fem diskuteres motivasjon for komme seg ut og på tur, og hvorvidt innvandrerne motivasjon er særegen. Kapittel seks inneholder en drøfting av reelle og potensielle barrierer når det gjelder utøvelse av friluftsliv, samt en redegjørelse for hvordan slike hindringer kan relateres til forhold som både har med fortolkning av landskap, definisjonsmakt og den fysiske plasseringen av attraktive områder i Oslo. Siste og avsluttende kapittel oppsummerer våre funn og gir noen innspill i forhold til videre forskningsbehov.

2 Innvandrere og friluftsliv – hva finnes av forskning på feltet?

Mens forskning på utendørsrekreasjon og minoritetsgrupper etter hvert er blitt et godt etablert forskningsfelt i USA (se for eksempelGobster 1998; 2002; Stodolska 2002; Shinew, Floyd et al. 2004; McCown, Manning et al. 2006), har innvandrerbefolkningens deltakelse vært viet relativt liten oppmerksomhet innen norsk (og skandinavisk) friluftslivsforskning. Det er interessant, særlig sett i lys av at statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelser gir tilgang til et datamateriale og en kartlegging av nordmenns friluftslivsdeltakelse som er unik, selv i internasjonal sammenheng (Odden 2008). Bare siden 1970 har det vært gjennomført 13 slike kartlegginger. Dette har gitt oss verdifull kunnskap om det nasjonale omfanget av deltakelsen, og bidratt til at friluftslivsfeltet har fått status som et viktig samfunnsområde. Videre har levekårsundersøkelsene gjort det mulig å studere utviklingen i friluftslivet over tid, både når det gjelder deltakelsen og fremveksten av nye og alternative former for aktiviteter. Sist, men ikke minst, gir tallmaterialet verdifull innsikt i sosioøkonomiske aspekter ved friluftslivet, for eksempel hvordan deltakelsen varierer i henhold til kjønn, alder, utdanning og inntektsnivå.

Dessverre har levekårsundersøkelsene ikke kunnet bidra med lignende kunnskap om innvandrerbefolkningens utøvelse av friluftsliv. Det er ulike årsaker til dette, blant annet at spørreundersøkelsene ikke blir besvart av mange innvandrere pga språklige utfordringer. Hovedpoenget her er at et begrenset forskningsfokus har vært rettet mot de nye gruppene – til tross for den store andelen de utgjør av befolkningen og at både frivillige organisasjoner og offentlig etater har iverksatt et mangfold av rekrutteringstiltak.

2.1 Fysisk aktivitetsnivå

Begrenset forskningsaktivitet innen friluftsfeltet betyr likevel ikke at vi er uten kunnskap om innvandreres fysiske aktivitetsnivå. Blant annet har Folkehelseinstituttet i de senere år viet innvandrernes fysiske aktivitetsnivå oppmerksomhet (se f. eks Kumar 2008). Erfaringer herfra viser at den voksne innvandrerbefolkningen[2] er mer fysisk inaktiv enn den etnisk norske befolkningen. Også SSB har gjennomført undersøkelser knyttet til innvandreres helse som viser de samme tendensene når det gjelder fysisk inaktivitet i innvandrerbefolkningen (Blom 2008). Internasjonal forskning viser tilsvarende resultater. Tall fra store, nasjonale helseundersøkelser i USA viser for eksempel at den spanskættede delen av befolkningen er mindre fysisk aktive enn andre amerikanere (Heath 1994; Andersen 1998; Gordon-Larsen 1999). Undersøkelser fra Sverige har vist at menn og kvinner fra sør i Europa og land som Tyrkia, Iran, Irak og afrikanske land er mer fysisk inaktiv enn etnisk svenske menn og kvinner (Dawson, Sundquist et al. 2005). Det disse studiene imidlertid ikke sier

[2] Disse undersøkelsene fokuserer først og fremst på innvandrergrupper som faller innunder den samlebetegnelsen som SSB tidligere benyttet seg av; det vil si ikke-vestlige innvandrere.

noe om er hva som eventuelt fungerer som barrierer for deltakelse i fysisk aktivitet og hva som kan være motiverende og meningsbærende faktorer.

Selv om norsk friluftsforskning i begrenset grad har fokusert på innvandrere, viser (Strandbu 2000) hvordan voksne, ikke-vestlige innvandrere som bor i Oslo-området i langt mindre grad går tur i skogen enn etniske nordmenn (Strandbu 2000). Her er det hensiktsmessig å trekke et skille mellom vestlige og ikke-vestlige innvandrere, da forskning indikerer at vestlige innvandrere har bortimot den samme oppslutningen om friluftslivet som etniske norske (Odden 2008). Dette bildet stemmer med internasjonal forskning på friluftsliv som viser til sammenhenger mellom etnisitet (etnisk gruppe), kulturell bakgrunn og deltakelse (Tirone and Shaw 1997; Henderson and Ainsworth 2001).

Krange og Strandbu (2004) viser også til hvordan innvandrerungdom i mindre grad enn majoritetsungdommen deltar i friluftsaktiviteter som tur- og skigåing. Dette er kanskje ikke et spesielt overraskende funn, men har noen mulige konsekvenser i forhold til rekruttering til friluftsliv. Barn og ungdom med innvandrerbakgrunn blir i mindre grad sosialisert til fysisk aktivitet (i betydningen tur, trening og naturopplevelse) utendørs enn mange etniske norske barn. Dette er ikke noe særnorsk fenomen. Også i andre lands flerkulturelle miljøer viser det seg tilsvarende forskjeller, både i forhold til sport og utendørsrekreasjon.

Britiske undersøkelser viser at foreldre har stor betydning for rekruttering til idrett; skolebarn av asiatisk opprinnelse driver lite med idrett, sammenlignet med andre britiske barn. I Canada har forskere funnet ut at studenter som har engelsk som andrespråk langt sjeldnere deltar i sportslige aktiviteter enn de som har engelsk som morsmål (Taylor and Doherty 2005). I følge Virden og Walker (1999) har både afro-amerikanere og latinamerikanere bosatt i USA færre barndomsopplevelser knyttet til utendørsrekreasjon enn den hvite anglo-amerikanske befolkningen. Disse funnene forteller oss ikke bare noe om kulturelle ulikheter, men også om hvordan kunnskap, ferdigheter og erfaringer knyttet til rekreasjon og områdebruk er avgjørende i forhold til bruk, og hvordan manglende rekreasjonserfaring i barndom vil kunne påvirke syn på natur, valg av utendørsaktiviteter og bruk av nærmiljø senere i livet. Variasjon i omfang av barns erfaringer i bruk av natur følger ikke bare kulturelle skillelinjer, men også sosio-økonomiske. Hvis innvandrerbarn har betydelig mindre erfaringer i å være ute i natur enn andre barn, vil dette altså legge grunn for variasjoner i neste generasjons bruk av og forhold til natur.

Grøntvedt og Gimmestads (2002) undersøkelser av aktivitetsnivået til ungdom i Oslo viser at ungdom fra familier med god råd i større grad er fysisk aktive enn ungdom fra familier med dårlig råd. Oppsummert kan vi si at friluftsliv ikke er noen sosialt nøytral virksomhet. Aktiviteten varierer med kjente sosiale variable som etnisitet, kjønn og klasse.

2.2 Ulike gruppers preferanser for naturområder og naturelementer

Vi vet altså at innvandrergrupper i Norge er mindre fysisk aktive enn majoritetsbefolkningen. Men få har så langt interessert seg for hvorfor det er slik. Internasjonal forskning har igjen kommet lengre. Fokus har ligget på de ulike gruppenes preferanser for naturområder og på hva som oppleves som barrierer for å kunne forklare lavere deltakelse i utendørsrekreasjon. Innen amerikansk forskning er det gjort studier av ulike etniske grupper og deres preferanser for åpne rom og naturområder (Kaplan and Talbot 1988). Dette et er forskningsfelt som har fått større oppmerksomhet i de senere år. Det stilles nå flere spørsmål knyttet til etnisk opprinnelse og kultur i sammenheng med rekreasjon og fritidsaktiviteter (Henderson and Ainsworth 2001; Stodolska 2002).

Funn fra denne forskningen viser at det ser ut til å eksistere forskjeller mellom ulike etniske gruppers interesse for ulike naturelementer (Zhang and Gobster 1998), bruk av parker (Gobster 1998) og rekreasjonserfaringer (Carr and Daniels 1993). Det ser for eksempel ut til at større deler av den hvite befolkningen engasjerer seg i individuelle aktiviteter som jogging og sykling, mens andre befolkningsgrupper i større grad deltar i sosiale aktiviteter som pikniks og sightseeing. Mens trening og fysisk aktivitet er en viktig motivasjon for hvite amerikanere, er altså de sosiale aspektene ved bruk av rekreasjonsområder langt viktigere for andre etniske grupper.

Lignende funn er gjort i Norge. Strandbu (2000) viser hvordan utendørsaktivitet innenfor gruppene av ikke-vestlige innvandrere har en tydelig sosial karakter som omfatter storfamilie og venner. Parker og andre grøntområder blir viktige sosiale møteplasser for innvandrergruppene, og det å gjøre bruk av utendørsområder er vel så viktig av sosiale grunner som for opplevelse av trening eller fysisk aktivitet.

2.3 Ulike former for barrierer i forhold til aktivitet og områdebruk

Når det gjelder landskapspreferanser er det andre forskjeller som gjør seg gjeldende mellom ulike grupper. For eksempel viser studier at latinamerikanere og asiater i større grad enn hvite befolkningsgrupper verdsetter åpne landskap, trær og vann. Landskapstyper eller vegetasjon kan være en mulig barriere for bruk. En studie av Wallace og Witter (1992) viser at afro-amerikanere foretrekker å bruke områder for rekreasjon som er godt opplyste og brukt av mange. Kaplan og Talbot har tilsvarende funn – mens den hvite delen av befolkningen gir uttrykk for å like tett vegetasjon, hadde fargede en preferanse for mer bebygde og tilrettelagte områder (1988). Preferansene til den afro-amerikanske befolkningen kan ha ulike årsaker. En grunn kan være negative erfaringer med dyreliv (Virden and Walker 1999). I samtaler om forholdet til natur viste flere afro-amerikanere nettopp til sin redsel for å treffe bjørner, slanger og andre farlige dyr (Wallace and Witter 1992). Følelse av trygghet eller sikkerhet ved rekreasjon kan altså ha betydning for aktivitet og områdebruk. Dette er tema vi kommer tilbake til i denne rapporten.

En annen viktig barriere handler om sosiale relasjoner. Studier viser til hvordan både afro-amerikanere og spansktalende immigranter har negative erfaringer knyttet til utendørsrekreasjon etter å ha blitt utsatt for ulike former for rasisme i rekreasjonsområder (Virden og Walker 1999). Relasjoner mellom ulike etniske grupper og mangelfull integrasjon av minoritetsgrupper kan med andre ord utgjøre en viktig barriere for deltakelse i utendørsaktiviteter i nærområder og tilrettelagte grøntarealer. Denne type diskrimineringshypotese er blitt fremmet i nyere tid, og har så langt ikke vært gjenstand for empirisk testing, med enkelte unntak (McCown, Manning et al. 2006).

Et tredje moment for en diskusjon om barrierer handler om kjønn. Innen flere grupper av etniske minoriteter er barrierene mot utendørsaktiviteter eller rekreasjon knyttet til etablerte kjønnsrollemønstre og forventninger om atferd (Shinew, Floyd et al. 2004). Innen grupper av etniske minoriteter vil det også kunne være slik at mange kvinner ikke deler samme forståelse av begrepene rekreasjon eller fritid som deres hvite, vestlige motpart (Henderson and Ainsworth 2001). Sikkerhet er også et viktig moment i forhold til kjønn og utendørsaktiviteter. Kvinner søker ofte enn menn miljøer som gir rom for intimitet og sosial omgang og som oppleves som sikre å ferdes i (se bl.a. Virden og Walker 1999). Flere internasjonale studier viser at kvinner i større grad tilpasse og reduserer sin naturbruk i forhold til utrygghet og frykt for overgrep. Dette er et tema som er lite utforsket i Norge.

2.4 Deltakelse eller ikke? Kulturell motstand

Et sentralt begrep i studier av etniske minoriteters utendørsaktiviteter og bruk av nærmiljø er motstand (Shaw 2001; Shinew, Floyd et al. 2004). Kulturell motstand kan ta mange former. I en studie av forholdet mellom rase og rekreasjon viser Shinew med flere (2004) til hvordan det kan synes som om afro-amerikanere velger bort deltakelse i det som kan anses som stereotypiske rekreasjonsformer blant anglo-amerikanere. Med andre ord kan det se ut som om afro-amerikanere bevisst velger å ikke delta i en spesiell type aktiviteter for ikke å bli forbundet med deler av en anglo-amerikansk kultur, eller en type ”hvit identitet”, med tilhørende normer og verdier (Shinew et al 2004).

På den annen side finnes det også andre former for motstand, i den forstand at enkelte for eksempel kan velge å delta i rekreasjonsaktiviteter, selv om de er i ekstremt mindretall, og går på tvers av den generelle gruppens etablerte normer og regler (Shinew et al 2004). Begge typer motstand er det viktig å være bevisst på i studier av minoritetsgruppers utendørsaktiviteter. Tirone og Pedlar (2000) viser til hvordan yngre innvandrere involverer seg i rekreasjonsaktiviteter som del av en assimileringsprosess, men at dette kan være konfliktfylt i forhold til familiens tradisjoner og verdier. En nyere studie utført ved Norges Idrettshøgskole viser tilsvarende funn. Muslimske jenter som driver organisert idrett, er glad i aktivitet og vestlig orienterte, får ofte kommentarer om at de prøver å bli for norske og at det ikke passer seg for dem å drive konkurranseidrett (Walseth 2006).

Denne korte introduksjonen til forskningen på innvandrere (minoritetsgrupper) og friluftsliv viser hvordan det er rettet begrenset oppmerksomhet mot menings- og motivasjonsfeltet – det vil si hvilke mening de ulike aktørene tillegger sin praksis og hva som eventuelt motiverer dem. Det er et felt hvor det trengs økt oppmerksomhet og forskning, ikke bare for å øke vår kunnskap om nye grupper innen friluftslivet, men også for å se på det som ofte beskrives som det "norske" friluftslivet med et nytt blikk.

3 Metode

NINA gjennomførte i 2005 en surveyundersøkelse der formålet var å kartlegge aktiviteter, ønsker og holdninger knyttet til friluftsliv blant innbyggere i Groruddalen (Bjerke, Krokann Berg et al. 2006a; Bjerke, Krokann Berg et al. 2006b). Her viste det seg at innvandrernes frafall var så stort at dataene ikke var brukelige for å vinne innsikt i disse befolkningsgruppenes forhold til friluftsliv. Av innbyggerne i de fire bydelene Alna, Gamle Oslo, Grorud og Stovner utgjorde innvandrerandelen på det tidspunktet 34 prosent. Likevel var innvandrerandelen i utvalget bare på 4,2 prosent. Konklusjonen ble dermed at resultatene av undersøkelsen ikke kunne omhandle innvandrerbefolkningen.

Vi bestemte oss derfor for å gjennomføre en mindre undersøkelse, basert på dybdeintervjuer, av innvandrerbefolkningens aktiviteter, ønsker og holdninger knyttet til friluftsliv. Undersøkelsen er å betrakte som en forløper – et forprosjekt – til den foreliggende studien. Ikke desto mindre danner også datamaterialet fra forprosjektet en viktig bakgrunn for arbeidet med denne rapporten, og må betraktes som en del av det empiriske grunnlaget.

I alt ble det i perioden 2006/2007 gjennomført 9 enkeltintervjuer og en fokusgruppe med 8 informanter som del av forprosjektet. Blant annet som en følge av prosjektets begrensede omfang, ikke minst ressursmessig, valgte vi å begrense studien til å omfatte kvinner. Andre grunner til å studere innvandrerkvinner for seg vil vi komme tilbake til senere i dette kapittelet.

Gjennom allerede etablerte kontakter fikk vi anledning til å rekruttere informanter fra et aktivitetssenter på Grorud, som blant annet har en kvinnekafé og egne aktiviteter rettet mot innvandrerkvinner. I tillegg rekrutterte vi gjennom innvandrernes egne ressursgrupper og interesseorganisasjoner og Alna og Groruds egne minoritetsrådgivere. Vi deltok også på friluftsarrangementer spesielt rettet mot innvandrergruppene, noe som gav verdifull innsikt og nyttige perspektiver på det såkalte ”norske friluftslivet” og på rekrutteringstiltak.

3.1 En kvalitativ tilnærming

Både forprosjektet og den påfølgende hovedstudien er kvalitative undersøkelser. I motsetning til kvantitative spørreundersøkelser åpner kvalitative studier for en mer utforskende tilnærming til feltet, noe som er særlig gunstig i en situasjon der man har liten forhåndskjennskap til det man studerer. Selvsagt er det ikke mulig å få en oversikt over det totale omfanget av deltakelse på denne måten, slik man kan gjennom å generalisere ut fra surveyundersøkelser. Kvalitative metoder er som regel svært ressurskrevende, og setter naturlige begrensninger for størrelsen på utvalget. Til gjengjeld vil mer utforskende tilnærminger, som intervjuer i form av samtaler mellom de intervjuede og forskeren, gi en langt mer helhetlig forståelse av

hvilke forhold som virker motiverende og hva som fungerer som barrierer for innvandreres friluftsliv.

Man kan ikke forvente at mennesker med en annen språklig og kulturell bakgrunn og tilhørighet alltid forstår de begrepene og kategoriene som anvendes i surveyundersøkelser på samme måte som etnisk norske. Blant kvinnene som ble intervjuet i den foreliggende studien og i forprosjektet var det for eksempel få som hadde kjennskap til ordet "friluftsliv". Ulike fortolkningsrammer kan danne grunnlag for misforståelser og feilrapportering. Dette handler ikke ene og alene om språkforståelse, men også om det meningsinnholdet man tillegger bestemte kategorier. Vi vet lite om hvordan aktiviteter vi kaller "friluftsliv" omtales, fortolkes og klassifiseres i befolkningsgrupper med en annen kulturbakgrunn enn den norske. Vi kan ikke en gang være sikre på at å gruppere slike aktiviteter i en distinkt kategori gir mening for alle. Spørreskjemaundersøkelser opererer med ferdige kategorier, og er derfor ikke egnet når det gjelder å besvare den typen spørsmål som har motivert den foreliggende studien. Et kvalitativt og utforskende design er påkrevet dersom målet er å vinne innsikt i slike meningskonstruksjoner.

Som understreket tidligere, eksisterer ikke friluftslivet i et vakuum. I relasjon til den dominerende representasjonen om friluftsliv, er det uløselig knyttet til faktiske og fortolkede fysiske omgivelser. Det er dessuten koplet til fritid (Stortingsmelding nr.39 2000-2001). Det er åpenbart knyttet til verdier som har med tradisjoner å gjøre, og bidrar til konstruksjonen av en form for nasjonal selvfølelse eller identitet (Nedrelid 1992). Friluftslivet utøves med andre ord i en normativ kontekst, både med tanke på fysiske omgivelser og symbolske fortolkningsrammer. Dette får konsekvenser for hvordan vi forholder oss til spørsmålet om innvandrere og friluftsliv. I den grad innvandrere deltar eller har et forhold til slike aktiviteter, må aktiviteten eller relasjonen forstås i en slik kontekst. Som nevnt i innledningen er det ikke ene og alene aktivitetsnivået vi trenger å vite noe om. Vi må også rette oppmerksomheten mot konkrete og symbolske rammebetingelser, mot mening og forståelse. Denne formen for helhetlig kunnskap forutsetter en helhetlig tilnærming. En slik tilnærming kan være kvalitative intervjuer, der den faktiske bruken av utendørsområder presenteres og diskuteres som del av en større sammenheng.

3.2 Studieområde

Groruddalen, med de fire bydelene Alna, Grorud, Bjerke og Stovner, representerer det området i Norge som har definitivt størst innvandrertetthet[3]. Samtidig er dette et landskapsmessig broket område, med mye industri, to jernbanestrekninger, en av Norges mest trafikkerte veier, drabantbyer og kommersielle anlegg, men også store grøntarealer og skogområder. Naturområdene preges delvis av utilgjengelighet og manglende vedlikehold, ikke minst ser dette ut til å gjelde områdene langs Alnaelva, som renner gjennom Norges tettest befolkede dal.

[3] Alna er nå den bydelen i Oslo med størst innvandrerbefolkning, se: http://www.ssb.no/emner/02/01/10/innvbef/tab-2009-04-30-13.html

Ønsket om å ruste opp Groruddalen som leveområde, har lagt grunnlaget for en samlet politisk storsatsing som går under navnet "Groruddalssatsingen". Groruddalssatsingen er det mest omfattende byløftet i nyere norsk i historie, og har et budsjett på over en milliard kroner[4]. Tilrettelegging av utearealene i Alnadistriktet og opprustning av Alnaelva til rekreasjonsformål er et av hovedmålene for Groruddalssatsingen

Av de fire bydelene i Groruddalen, har vi i hovedstudien valgt å konsentrere oss om den bydelen med den største innvandrerbefolkningen, nemlig Alna bydel. Per 01.01.09 var det bosatt 19 546 innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre i Alna bydel[5]. Av en totalbefolkning på 46 029, utgjør dette en andel på 42,5 prosent. Alna er dermed blitt den bydelen i Oslo, og det området i landet, med flest innvandrere. Av disse utgjør pakistanere den klart største gruppen. Andre store grupper er innvandrere med bakgrunn fra land i Midtøsten (spesielt Iran, Irak og Tyrkia), samt Somalia og Sri Lanka.

En viktig grunn til å konsentrere studien ett område, er at vi har valgt en innfallsvinkel der fokus er rettet mot anvendelse og fortolkning av utendørsområder i nærmiljøet, det vil si praksis i lokale fysiske omgivelser. Da er det også naturlig å konsentrere seg om *ett* landskap, beskrevet av flere, for således å få en helhetlig innsikt i hvordan bruk og forståelse av uteområder henger sammen. Ved å forholde oss til én bydel, fikk vi i denne studien etter hvert ganske god oversikt over nærmiljøet, og et innblikk i hva utendørsarealene i Alna betyr for våre informanter.

Gjennom intervjuene, og ved selv å oppholde oss mye i området, fikk vi raskt en forståelse av at Alnas hjerte er Furuset og Furuset senter. Senteret er knutepunkt for offentlig transport, med T-bane stasjon og bussforbindelser. Furuset har også bydelens største kjøpesenter. Bydelsadminstrasjonen, med NAV og andre tilhørende kontorer, holder til i samme bygningskompleks som butikkene på senteret. Her ligger også bydelens bibliotek, aldershjemmet, et legesenter og ikke minst Furuset Forum, som er hovedsete for det meste som foregår av idrettslige aktiviteter i Alna bydel. Alna har også flere aktivitetstilbud som retter seg spesielt mot innvandrere, som for eksempel et skoleverksted (med både norskkurs, systue, kantine og annet), et nærmiljøsenter og en åpen barnehage. Alle disse tilbudene er lokalisert i nærheten av Furuset senter.

Alnas fysiske omgivelser er sammensatte. I tillegg til å bære preg av drabantbybebyggelse, består boligområdene av nokså spredte, lave blokker, rekkehus og villaområder. For øvrig er Alna preget av mye grøntstruktur, med store, åpne gressplener, mer eller mindre vedlikeholdte løkker, noe skog og et svært godt utbygget nettverk av gangveier som fører i alle retninger. Herfra kan man gå til andre sentra

[4] Informasjon om Groruddalssatsingen og Plankontoret for Groruddalens arbeid er tilgjengelig på: http://www.prosjekt-groruddalen.oslo.kommune.no/groruddalssatsingen/

[5] Tallene er hentet fra Statistisk sentralbyrås befolkningsstatistikk, og er tilgjengelig på: http://www.ssb.no/emner/02/01/10/innvbef/tab-2009-04-30-12.html

og boligområder i Groruddalen, som Ellingsrud, Høybråten, Lindeberg, Trosterud, Haugerud, Grorud og Stovner. Andre gangveier fører inn i Østmarka, som ligger som et belte langs Alnas østside. Rusler man rundt i området, vil man legge merke til at ganske mange benytter seg av gangveiene. Derimot er det påfallende få mennesker som oppholder seg på løkkene og gressplenene. Selv på sommerstid er de stort sett tomme for folk. Til gjengjeld er det folksomt både inni og utenfor Furuset kjøpesenter. Her kan man observere familier, lekende barn og grupper av mennesker som står og prater sammen, eller som i felleskap har slått seg ned på benker eller andre provisoriske sitteplasser.

3.3 Rekrutteringsprosessen

Forprosjektet gjennomført i perioden 2006/2007 gjorde at vi ikke startet på bar bakke i forhold til rekruttering av informanter til hovedstudien. Gjennom forprosjektet hadde vi hatt kontakt med organisasjoner og aktører som arbeider med temaer knyttet til innvandrere, samt med bydelsadministrasjon og minoritetsrådgivere. Dette ble viktig i det videre arbeidet med hovedstudien. Særlig har vi fått god hjelp av den personen som er ansvarlig for minoritetsrådgivertjenesten i Alna bydel. Vedkommende har en finger med i spillet når det gjelder det meste som foregår av aktiviteter for og med innvandrere i Alna, og har vært en nøkkelperson som har hjulpet oss med å etablere andre viktige kontakter, bidratt med verdifull kunnskap og stilt lokaler til rådighet for intervjuer. Videre har vi fått stor hjelp fra noen av Alna bydels minoritetsrådgivere. Minoritetsgiverne fungerer som mellomledd i møtet mellom innvandrere og det offentlige (skole, NAV, helsetjenesten osv.). De snakker godt norsk, og har kjennskap til innholdet i de offentlige tjenestene, samtidig som de selv har bakgrunn fra og et solid fotfeste i den kulturen de representerer. For prosjektets formål representerte de en mulighet til å komme i kontakt med miljøer som ellers ville vært vanskelig tilgjengelige for oss. Minoritetsrådgiverne har vist stor interesse for og engasjement for prosjektet, og har gjort en solid innsats for å rekruttere informanter.

Tross all hjelp og støtte, møtte vi store utfordringer i rekrutteringsprosessen. Det ble tidlig klart at de innvandrerne vi ønsket å snakke med følte seg usikre på oss og var skeptiske til å la seg intervjue. Dette var en erfaring vi også hadde med oss fra forprosjektet. I de tilfellene der det likevel lyktes minoritetsrådgiverne å skaffe en person som sa seg villig til å møte oss, var skepsisen så sterk at det sjelden var aktuelt å utveksle telefonnummer. Avtaler ble gjort gjennom minoritetsrådgiverne, eller de potensielle informantene skulle selv kontakte oss. Begge disse fremgangsmåtene førte til stort frafall. De vi skulle intervjue ringte aldri, møtte ikke opp eller trakk seg i siste liten. Av svært mange avtaler, var det kun et fåtall som førte fram. Frafallet var så systematisk at vi tok det opp som et tema i det første intervjuet vi lyktes i å gjennomføre, et intervju med to kvinner med pakistansk bakgrunn. De kunne fortelle at det i flere innvandrermiljøer tar seg dårlig ut at en kvinne påkaller oppmerksomhet i det offentlige rom, for eksempel i avisen. En av informantene hadde selv erfart å ufrivillig bli avbildet i media. Hun ble i ettertid utsatt for sterk kritikk fra venner og kjente som blant annet lurte på hvordan hun kunne gjøre dette mot mannen sin. Slike betraktninger kan kanskje virke fremmede for etnisk

norske, men er like fullt av betydning for hvordan vi som forskere skal gå frem i møte med informanter med minoritetsbakgrunn.

Etter hvert som vi kom i kontakt med flere innvandrere, ble det klart at de utfordringene vi støtte på i rekrutteringsprosessen bunner i flere forhold. Få av innvandrerne vi kom i kontakt med så ut til å ha en klar forståelse av hvem vi var, og hva vi ville. Jo mer vi forsøkte å forklare og begrunne, jo mer trakk kvinnene seg unna. Vi fikk en forståelse av at vi i deres øyne representerte en form for øvrighet. En annen av informantene, en kvinne med bakgrunn fra Iran, forklarte at det i hennes hjemland ikke finnes noe slikt som anonymitet i forskningsøyemed. Stat eller forskning – for henne sto begge som integrerte deler av det hun definerte som et utøvende diktatur. Dessuten føler mange innvandrere usikkerhet og frykt i møte med norske myndigheter og med majoritetsbefolkningen generelt. De er kanskje vant til å møte kritikk og bli konfrontert med en rekke spørsmål i ulike sammenhenger. Flere har opplevd å måtte forklare seg overfor NAV, Utlendingsnemda eller andre offentlige instanser. Et intervju kan i så henseende fremkalle negative assosiasjoner, spesielt hvis det fremstår som litt uklart hva det spørres etter og hva hensikten med utspørringen er. Språk er også en viktig faktor. Selv om vi har prøvd å rekruttere informanter som snakker tilstrekkelig norsk til å kunne gjennomføre et intervju uten tolk, er det ikke utenkelig at språkbarrierer har gjort at mange ikke har hatt noe ønske om å forplikte seg til å bli intervjuet, eller at de ikke fullt ut har forstått formålet med intervjuet.

Alle disse forholdene tatt i betraktning, så vi oss nødt til å endre rekrutteringsstrategi. Skulle vi ha et håp om skaffe nok informanter, måtte vi finne en måte å overvinne noe av skepsisen på. Vi gikk derfor etter hvert over til å oppsøke etablerte aktivitetssentra, slik vi også hadde gjort i forprosjektet. På slike sentra visste vi at det var mange innvandrerkvinner, samtidig som vi opprettholdt kontakten med minoritetsrådgiverne i håp om å få til noen avtaler gjennom dem. For å få innpass på slike institusjoner, eller sentra, er man helt avhengig av at de som jobber der lar en slippe til. Vi var heldige og kunne vise til gode kontakter i bydelen, og traff på mennesker i ledende stillinger som utviste sjenerøsitet og hjelpsomhet. På dette viset fikk vi innpass på to dagaktivitetssentra av nokså ulik karakter. Av hensyn til informantenes anonymitet har vi imidlertid valgt ikke å presisere nærmere hvilke miljøer det dreier seg om.

Vi brukte mye tid på å være til stede, bli kjent med og etablere et tillitsforhold til brukere og ansatte på disse stedene. Etter hvert fikk vi også en del intervjuer. Også her fikk vi erfare at å avtale intervjuer frem i tid som oftest ikke førte frem. Tross velvilje og tilsynelatende tillit, fikk kvinnene ofte betenkeligheter, og trakk seg eller stilte ikke til avtalt intervju. Vi ble ganske enkelt nødt til å gjennomføre intervjuene der og da. Dette fikk konsekvenser for intervjusituasjonen. Innimellom måtte vi for eksempel ta til takke med lite egnede lokaler. Av og til var det barn til stede under intervjuet. Dessuten varierte det hvor lang tid vi hadde til rådighet, avhengig av om informanten hadde andre gjøremål som ventet.

3.4 Utvalg

I møte med små, men sammensatte grupper av innvandrere, som i fellesskap mottok den samme informasjonen om prosjektet, var det en selvfølge å inkludere alle som måtte ha lyst til å delta. Noe annet ville virket uhøflig og ekskluderende. Vi hadde opprinnelig satt oss fore å intervjue personer med tilknytning til tre av de viktigste innvandrergruppene i Groruddalen. I det rekrutteringsprosessen viste seg å bli både langdryg og krevende, valgte vi å konsentrere oppmerksomheten om to grupper; nemlig innvandrere med bakgrunn fra Pakistan og Midtøsten (med hovedvekt på Iran).

Ettersom innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn utgjør en stor og sammensatt gruppe, var det nødvendig å forsøke å sette sammen et utvalg som ikke var for alt for heterogent med tanke på etnisk tilhørighet. Det gjaldt å finne en balanse mellom fremmedhet overfor det typisk norske, og etnisk homogenitet.

Som forklart, har tidligere forskning pekt på at ulik deltakelse i friluftsliv har sammenheng med tilhørighet til sosial klasse. Derfor var det også viktig å inkludere informanter med ulik sosioøkonomisk bakgrunn. Selv om et slikt kvalitativt utvalg ville vært for beskjedent til å undersøke effekten av opprinnelig økonomisk og sosial posisjon, var det likevel vesentlig å forsikre seg om at eventuelle ulikheter mellom informantenes forhold til utendørsaktiviteter og majoritetsbefolkningens friluftsliv ikke utelukkende skyldes forskjeller i sosial klassetilhørighet. Å inkludere informanter med ulik sosial og økonomisk bakgrunn, er en måte å demme opp for slike feiltolkninger på.

Nå skulle det vise seg at det ikke var så lett å rekruttere like mange kvinner fra Iran som fra Pakistan. Muligens skyldtes dette tilfeldigheter. Blant annet fikk vi fikk svært god drahjelp av en av de pakistanske informantene i det videre rekrutteringsarbeidet. Dessuten er pakistanere den definitivt største innvandrergruppen i Alna. Dermed er også rekrutteringsgrunnlaget større. Samtidig fikk vi intervjuer med tre kvinner fra andre land i Midtøsten, Irak, Afghanistan og Tyrkia, som dessuten hadde nokså lik sosioøkonomisk bakgrunn som informantene fra Irak. To av disse kvinnene var kurdere og hadde, i likhet med informantene fra Iran, en åpenbar tilknytning til persisk kultur. De snakket også persisk, som er det offisielle språket i Iran. Vi har derfor valgt å inkludere disse intervjuene i datamaterialet, og å betrakte informantene fra Midtøsten som en gruppe kvinner med tilsvarende geografisk, kulturell og sosioøkonomisk bakgrunn.

I tillegg til den kunnskapen vi opparbeidet gjennom forprosjektet, bygger analysen i denne rapporten på dybdeintervjuer med sytten kvinner. I to av intervjuene ble to kvinner intervjuet sammen. Av disse var ni opprinnelig fra Iran, fem fra Pakistan, en fra Irak, en fra Tyrkia og en fra Afghanistan. Den yngste av informantene var 20 år, og den eldste var 62. Alle kvinnene hadde barn, de fleste flere. De eldste av informantene hadde voksne barn, men majoriteten av kvinnene hadde minst ett barn under ti år. Alle kvinnene var ”innvandrere”, slik SSB definerer begrepet, det vil si personer som fysisk har vandret inn i landet – altså det som tidligere ble kalt ”førstegenerasjons innvandrere”.

Mens informantene fra Midtøsten alle hadde kommet til Norge som politiske flyktninger, eller for å gjenforenes med slektninger eller ektemenn som var politiske flyktninger, hadde de pakistanske informantene kommet til Norge som arbeidsinnvandrere, eller for å gjenforenes med andre arbeidsinnvandrere med Pakistans opprinnelse. De to gruppene hadde åpenbart nokså ulik sosioøkonomisk bakgrunn. Det gikk fram av intervjuene at kvinnene fra Midtøsten gjennomgående hadde bakgrunn fra økonomisk og kulturelt ressurssterke familier, som på grunn av deres økonomiske posisjon eller politiske sympatier (eller begge deler) hadde måtte flykte fra hjemlandet. Kvinnene fra Pakistan, derimot, hadde for det meste utvandret fra det pakistanske Punjab, et område som preges av fattigdom og utvandring (se f. eks. Lien 1993). De aller fleste av kvinnene fra Midtøsten hadde høyere utdanning, og var enten i arbeid eller i barselpermisjon. Blant de pakistanske var det kun to som hadde utdanning utover grunnskolenivå fra hjemlandet. Det var også bare to som var i arbeid (deltid), og arbeidet inngikk da som en del av bydelens norskopplæring og arbeidspraksisordning. Den av informantene som hadde bodd lengst i Norge, forlot Pakistan allerede i 1975. Andre hadde bodd i Norge i bare noen få år.

Gitt prosjektets begrensede ressurser, har vi avgrenset studien til å omfatte voksne kvinner, det vil si kvinner over 18 år. At valget falt akkurat på kvinner har bestemte årsaker. Selv om vi vet lite om innvandreres hverdagsliv knyttet til naturbruk i Norge, er det ikke urimelig å anta at kvinner og menn lever forskjellig, både i relasjon til kjønnsroller i hjemmet, deltakelse i arbeidslivet og annet. Vi hadde i utgangspunktet forventninger om at mange innvandrerkvinner tilbringer mer tid hjemme enn sine utarbeidende ektemenn – noe som skulle vise seg å stemme – og at nærmiljøet dermed inngår som en viktig del av deres potensielle hverdagsfriluftsliv. Denne studien er å anse som en begynnelse på å innhente kunnskap om innvandreres bruk og opplevelse av natur- og nærmiljøområder. Nettopp fordi de tilbringer mer tid enn menn i hjemlige omgivelser er kunnskap om innvandrerkvinner en viktig begynnelse. I videre arbeid med slike spørsmål vil datamaterialet også kunne danne grunnlag for sammenligninger med den mannlige innvandrerbefolkningen. Likeledes vil det kunne være verdifullt å foreta komparative studier i forhold til andre grupper, som for eksempel unge innvandrer og etnisk norske.

3.5 Intervjuene

Informantene vi intervjuet hadde varierende norskkunnskaper. Noen hadde bodd i Norge lenge, og behersket språket svært godt, mens andre hadde større utfordringer med å få uttrykt det de ønsket å si. I prosjektets tidlige fase vurderte vi om vi skulle benytte oss av tolk under intervjuene, men under rekrutteringen og i de første intervjuene, ble det klart at en slik løsning ville vært vanskelig. På bakgrunn av den skepsisen og tilbakeholdenheten vi ble møtt med, vurderte vi det slik at å trekke inn en tredjeperson ville virke mer fremmedgjørende for informantene. Nå kan det hevdes at å ha en person som snakker informantens morsmål kunne ha virket tillitsbyggende, men i denne situasjonen var det åpenbart at direkte kontakt mellom informant og intervjuer virket mer uformelt, og dermed også tillitsvekkende. At mange informanter ikke ville forplikte seg til avtaler gjorde det også vanskelig å skulle benytte seg av tolk, med tanke på de økonomiske utgiftene.

Tross rekrutteringsvansker og noen språklige utfordringer, fikk vi gode intervjuer, rike på informasjon. Vi tok oss god tid – de fleste intervjuene varte rundt en time – og fant fram til måter å stille spørsmål og kommunisere på som åpnet opp for et rikt kildemateriale. Dette krevde at vi la fra oss intervjuguiden, for i størst mulig grad å være tilstede og tilpasse oss situasjonen. Vi benyttet kroppsspråk flittig for å tydeliggjøre spørsmål, og vi var spesielt oppmerksomme på informantenes kroppsspråk. Dette førte blant annet til at vi var i stand til å avverge en del misforståelser. De gangene vi observerte avvik mellom kroppsspråk og språklig innhold (for eksempel hvis informantens kroppsspråk tydet på at hun egentlig ikke hadde skjønt hva vi spurte om), stilte vi spørsmålene på nye og andre måter, eller berørte temaet via alternative innfallsvinkler. Å tilpasse, konkretisere og forenkle begrepsbruken, samt å relatere spørsmålene til kvinnenes egen hverdag, fremsto også som avgjørende. Eksempelvis unngikk vi å bruke ordet ”friluftsliv” og ”utendørsaktiviteter”, og innledet heller den delen av intervjuet som handlet om dette med å spørre: ”Er du mye ute?” Dermed kunne kvinnene beskrive med egne ord en situasjon de kjenner godt til selv, nemlig hverdagen deres. Gjennom å kunne bruke egne ord på egne hverdagserfaringer mener vi også at meningsinnholdet i større grad ble ivaretatt enn dersom vi hadde valgt å fokusere på etablerte norske begreper brukt i friluftslivssammenheng.

Som det fremgår av sitatene i rapportens analysedel, fikk de språklige utfordringene konsekvenser for samspillet mellom intervjueren og informantene. Spesielt ble intervjuerens rolle som aktiv samtalepartner, og ikke bare tilhører, tydeligere enn det som er vanlig. For å få samtalen til å gli, var det nødvendig og viktig å hele tiden supplere med bekreftende utsagn og oppfølgende spørsmål. Ellers gikk informantene raskt i stå. En så aktiv intervjuerrolle innebærer selvsagt en viss fare for at informantene blir ledet i intervjusitasjonen. Vi var imidlertid svært klar over denne fellen, og forsøkte å være så nøytrale som mulig.

Anonymisering av informanter er et viktig krav til kvalitativt forskningsarbeid. Av grunner som står forklart over, ble dette desto viktigere i forhold til kvinnene som er intervjuet i denne undersøkelsen. Ord og utsagn som kan føre til gjenkjennelse av informanter er derfor endret eller fjernet. Likeledes har vi unnlatt å knytte sitatene til kvinnenes opprinnelsesland og andre åpenbare karakteristika. Endelig har vi valgt å ”fornorske” sitatene. Dette fordi ord og vendinger kan virke avslørende og faktisk føre til gjenkjennelse, all den tid vi har med såpass små og tette miljøer å gjøre. Dessuten vil trykte sitater fra personer med begrensede norskkunnskaper, tatt ut av sammenhengen, kunne fremstå som latterliggjørende eller fordummende. Det er vår plikt å fremstille informantene på en respektfull og verdig måte. At vi har ”fornorsket” utsagnene betyr selvsagt ikke at vi har endret på innholdet i det som er blitt sagt, men at vi har rettet på for eksempel setningsoppbygging og preposisjonsbruk for å gi språket flyt og sammenheng, og for å ivareta innholdet i det som på helhetlig vis ble formidlet i intervjusituasjonen.

4 Bruk av utendørsområder

For å få kjennskap til hva som påvirker informantenes forhold til utendørsområder, hva som kan virke motiverende og hva som fungerer som barrierer når det gjelder bruk av disse, var det i intervjusituasjonen naturlig å ta utgangspunkt i kvinnenes hverdag og praksis. For det første er dette tema som er konkrete og dermed velegnet for kommunikasjon på tvers av språklige barrierer. Videre er, som tidligere forklart, det meningsinnholdet man tillegger fysiske arealer uløselig knyttet til den faktiske bruken av dem. Endelig er det rent metodeteknisk fornuftig å knytte emner som lett kan fremstå som abstrakte til informantens egen hverdag. Slik får den intervjuede større kontroll over situasjonen, samtidig som samtalen glir lettere og åpner for formidling av verdifull informasjon.

Under intervjuene kom det fram at kvinnenes bruk av natur og utendørsområder avhenger av flere forhold. Noen av disse er av praktisk karakter. Tilgang på fritid og omfang av familiære forpliktelser er eksempler på slike forhold. En del av informantene jobber, noen har arbeidspraksis, noen går på norskkurs på dagtid og noen er hjemmeværende. De hjemmeværende har enten barn eller barnebarn de har daglig eller jevnlig omsorg for. I tillegg har et par av dem ansvar for å pleie eller på annet vis følge opp syke eller trengende familiemedlemmer. I det store og det hele er kvinnenes familiære forpliktelser større enn hva man ville forvente for en gjennomsnittlig etnisk norsk kvinne. Flere av informantene understrekte selv denne forskjellen. Fritid er ikke noe alle informantene tar som en selvfølge – enkelte pekte på at etnisk norske stiller krav om egen tid, fritid, mens det innenfor rammen av deres kultur ikke eksisterer samme krav til og heller ikke samme rom for dette.

4.1 Med hjemmet i sentrum

Tyngdepunktet i informantenes hverdag er altså den familiære sfæren, eller *hjemmet*. Til tross for at en del av dem jobber, dreier mye av livet seg om huslige rutiner, barn og familie generelt. Kvinnen som siteres under var en av de yrkesaktive. Likevel var det oppgavene knyttet til hjem og familie som så ut til legge de sterkeste føringene for hvor aktivt hun benytter seg av utendørsområdene i Groruddalen. Hun kunne fortelle at hun for tiden går mye på tur i nærområdet der hun bor, men at det ikke alltid har vært slik:

> Det er bedre nå som barna er blitt selvstendige, ikke sant. Fordi før så måtte jeg hele tida bare gjøre sånn og sånn og sånn og sånn.., men nå klarer de nesten alt selv. De står opp selv, og kler på seg selv, og de går hjem [fra skolen] alene. Så nå har jeg litt fri. Før var det litt vanskelig. Jeg måtte hele tiden hente barna og levere dem på skolen og sånn. Men nå har jeg litt fri.

Foruten hjemmearbeid, består kvinnenes hverdag av gjøremål og aktiviteter som nesten alle foregår i nærmiljøet. De som jobber eller går på skole, gjør det i bydelen. Forøvrig er både norskkurs, arbeidspraksis og ansettelsesforhold i de aller fleste tilfellene tilpasset kvinnenes familiære forpliktelser, for eksempel gjennom deltidsarbeid. Dessuten var det først og fremst de som hadde større barn som job-

bet utenfor hjemmet. Selv om de fleste uttrykte at det å jobbe – i tillegg til å tjene til livets opphold – er en fin mulighet til å komme seg ut blant folk, lære bedre norsk og få litt avveksling i hverdagen, kan det virke som om omsorg for småbarn på heltid er en selvfølge og en viktig prioritet for mange av disse kvinnene. Først når barna blir store nok til i større grad å skjøtte seg selv, blir yrkesaktivitet et naturlig og ønskelig alternativ. En av informantene hadde voksne barn som er født og oppvokst i Norge. Hun har for det meste vært alene om omsorgen for barna, og aldri vært i arbeid utenfor hjemmet. Først nå, når barna er blitt voksne, føler hun seg fri til å prøve å finne seg en jobb:

> *Intervjuer*: Så du har vært alenemamma du da, med [tre barn]?
> - Ja, jeg har vært alene med barna.
> *Intervjuer*: Det er ganske…
> - Ja, det er vanskelig, men det går.
> *Intervjuer*: Det går, ja?
> - Jeg har ingen familie her. Det er bare meg og barna.
> *Intervjuer*: Du har ingen andre slektninger her, nei?
> - Ingen slektninger og familie, bare de tre.
> *Intervjuer*: Og har du jobbet, eller, mens…
> - Nei.
> *Intervjuer*: Du har passet på barna og…
> - Bare [vært] husmor, ja. Nå er jeg ledig og har lyst til å jobbe.

Utover hjem, jobb og skole, benytter kvinnene seg av ulike tilbud i nærområdet, som for eksempel lekeplasser for barn, Alna kjøpesenter, åpen barnehage, bydelens bibliotek, Frivillighetssentralen og nærmiljøsenteret. Med det unntak at flere rapporterte at de med jevne mellomrom reiser til Grønland i Oslo sentrum for å handle, er kvinnene svært nærmiljøorienterte i hverdagen. Alt i alt betyr uteareale-ne i deres egne boområder mye for dem. Den store majoriteten ga da også uttrykk for å trives i området der de bor, og de liker mange av kvalitetene ved nærområdet sitt.

I intervjuene kom det fram at informantene skiller skarpt mellom livet *inne* og livet *ute*. Hovedvekten ligger på det første. For de aller fleste stykkes hverdagen opp i sekvenser, der hjemmelivet regelmessig avbrytes av gjøremål som foregår ute, det vil si utenfor hjemmet, det være seg i form av arbeid, skole, innkjøp eller andre aktiviteter. Disse avbruddene er viktige for informantene; de gir dagene rytme og tilværelsen mening. Flere påpekte, som denne kvinnen, at rutiner bidrar til økt livskvalitet:

> Jeg har tenkt på det at [dette livet] er passe for meg. Alt er bra. Vi har en rutine. Vi står opp, barna går på skolen og jeg på jobb. Så tilbake, sitter litt og… lager mat, og så ut på tur en gang til. Så tilbake, rydde, og sove. [Om kvelden] leser jeg avisen eller noen bøker, eller strikker litt. (…) Det er rutine, og jeg har tenkt på at det er nok. (…) Jeg er fornøyd med livet mitt.

Tross utstrakte familiære forpliktelser, er det viktig å være klar over at skillet mellom arbeid og fritid ikke er sammenfallende med skillet mellom å være inne og ute for kvinnene. Hverdagen preges snarere av flytende overganger mellom plikter og

fritid, mellom å være hjemme og ute i nærmiljøet. Ledige stunder – som for informantene både innbærer fri fra eventuelt arbeid og fra familiære plikter – forekommer begge steder, og benyttes til for eksempel lesing, TV- titting, biblioteksbesøk sosialisering og turgåing. Å sosialisere kan være å prate med venner i telefonen eller å drikke kaffe med naboer utenfor blokka. Det varierer hvor mye vekt kvinnene legger på de ulike aktivitetene, blant annet som en følge av hvor mange og lange ledige stunder de har. En ting har de imidlertid felles: Så godt som alle holder fram *turgåing* som en svært viktig aktivitet.

4.2 Mye på tur

”Friluftsliv” er i seg selv et nokså abstrakt begrep, som i tillegg var ukjent for de fleste av kvinnene vi intervjuet. I intervjusituasjonen var det om å gjøre å pense samtalen inn på områder som har å gjøre med friluftsliv på en naturlig og lettfattelig måte. Temaet måtte konkretiseres og knyttes til noe kjent. I forlengelsen av de innledende spørsmålene og informantenes beretninger om egen bakgrunn og daglige gjøremål, spurte vi derfor kvinnene om de i hverdagen oppholder seg mye ute, eller er mest inne:

> *Intervjuer*: Så når du er hjemme med barna dine, hva gjør du på dagene da?
> - På dagene…
> *Intervjuer*: Er du mest inne, eller?
> - Nei, vi er mest ute.
> *Intervjuer*: Hvor går du da?
> - Vi bare går til Alnabru, til Stovner, Tveita… Jeg liker å gå.
> *Intervjuer*: Ok?
> - Og se på klimaet og…
> *Intervjuer*: Naturen?
> - …naturen og… ja.
> *Intervjuer*: Men, da tar du med begge barna i vogn da?
> - Ja.

Hensikten med å innlede temaet på denne måten var å sette informantene på sporet av eventuelle friluftslignende aktiviteter, og å plassere samtalen om slike aktiviteter i en meningsfull kontekst – meningsfull for de intervjuede, men også for forskerne. Ettersom vi allerede i det første intervjuet erfarte at dette var en god måte å bringe samtalen over på de temaene som var hovedfokus for intervjuene, benyttet vi det samme spørsmålet i alle de påfølgende intervjuene.

Det var i denne sammenhengen turgåing dukket opp som en viktig utendørsaktivitet. Etter å ha blitt stilt spørsmål om de er mye ute, svarte de aller fleste kvinnene spontant at de går mye på tur. Nå kan det jo tenkes at en slik respons delvis henger sammen med at de på forhånd var klar over at temaet for intervjuet skulle være utendørsaktiviteter og bruk av friluftsområder. Ikke desto mindre var det informantene selv som brakte begrepet ”tur” på bane, og intervjumaterialet levner liten tvil om at de aller fleste av dem virkelig går mye på tur; mer enn hva vi hadde forventet, og kanskje til og med mer enn det som er vanlig for en gjennomsnittlig nordmann. Faktisk peker turgåing seg ut som den viktigste aktiviteten de har utenom

hjemlige og andre plikter. En av kvinnene, som var hjemme med et lite barn, fortalte at hun tilbringer mesteparten av dagen utendørs – på tur:

> *Intervjuer*: Er du mye ute?
> - Ja.
> *Intervjuer*: Hva gjør du mest når du er ute? Kan du fortelle litt [om det], sånn… til hverdags.
> - Jeg går på tur. De siste årene [har det vært sånn] at jeg er hele tida ute nesten. Jeg har en liten baby. Vil ikke være inne (ler litt). Jeg er ute hele tida. Går på tur med venninnene mine, og… Vi treffes og snakker. Vi går sammen. Vi går på noen aktiviteter for eksempel – samles noen jenter og [lager i stand til] fester og… Det blir sånn hele tida. Jeg har ikke jobbet heller, vet du, de siste årene. Jeg har mye tid til å være ute. Før hadde jeg så liten tid til å være ute, når jeg jobbet.

Sitatet tjener som en illustrasjon på hvordan informantene tillegger det å gå på tur et meningsinnhold som plasserer det i felleskap med en del andre aktiviteter som foregår utenfor hjemmets fire vegger. Betydningen av å gå på tur må således sees i sammenheng med kvinnenes behov for å balansere inne- og uteaktiviteter. Begrepet ”ute” favner vidt i denne sammenhengen. Det står først og fremst i kontrast til hjemmetilværelsen. Dette har, som vi skal se, betydning for informantenes forståelse av hva friluftslivsliknende aktiviteter er, og hvilke omgivelser som skal danne ramme for dem.

Kvinnene rapporterte at de bruker turen som en måte å treffe og være sammen med andre på, det være seg venninner eller familie, samtidig som mange av dem også går på turer alene. De som har småbarn, tar dem gjerne med i barnevogn. Målet for turen kan da ofte være en lekeplass lenger borte enn den som finnes i hjemmets umiddelbare nærhet. Det kan imidlertid virke som om de av innvandrerkvinnene som har litt større barn i mindre grad går på tur sammen med barna. Tvert i mot var det, som tidligere illustrert, flere som fremhevet at det er lettere å komme seg ut på tur når barna er store nok til å greie seg selv. Turgåing ser med andre ord ut til å være viktig for den enkelte, men er ikke nødvendigvis en viktig del av den oppdragelsen de gir barna sine.

4.3 Langs gangveiene i Groruddalen

I likhet med andre aktiviteter, foregår også turgåingen mest i nærmiljøet. Områdene i og rundt Alna er godt utbygget med tanke på framkommelighet for fotgjengere. Gangveiene strekker seg mellom de ulike drabantbyene og boligområdene i Groruddalen, og fra det ene knutepunktet til det andre innenfor de enkelte boligområdene (skole, kjøpesenter, legesenter og liknende). Nettverket av gangveier gjør det lett å gå på tur i nærmiljøet, og de benyttes flittig av informantene som helst holder seg til bebygde miljøer og grøntstrukturer i området der de bor når de er ute og går. De som legger ut på lengre turer går helst til andre sentra eller boligområder i Groruddalen. IKEA på Alnabru peker seg i denne sammenhengen ut som et viktig turmål.

Til tross for at Alna bydel grenser mot Østmarka, er skogen i seg selv et lite populært turmål blant informantene. En del fortalte om frykt for dyr – for eksempel slanger – og skumle folk. Turer i marka assosieres også med å være krevende og lange. Mange av informantene oppfatter turer i skogsområder som noe som krever god fysisk form og utholdenhet, og mente at man ikke uten videre kan begi seg innover i skogen uten å ha god oversikt over hvor man skal og uten å ha de rette fysiske forutsetningene. Et fremtredende trekk ved informantenes forhold til skogsområder er at de gir uttrykk for å oppleve ubehag ved å bevege seg i omgivelser som er preget av fravær av andre mennesker. Det er en tosidighet i dette. For det første tar ensomheten bort noe av meningen med det å gå tur, som nettopp er å gjøre noe sosialt. For det andre gir flere uttrykk for at ubehaget er knyttet til, i deres øyne, landskapets utilgjengelige og isolerte preg. Frykt for å møte skumle dyr eller mennesker er for mange knyttet nettopp til denne forståelsen av skogslandskapet:

> *Intervjuer*: Er det sånn at dere liker best å gå i skogen, eller der hvor det er hus?
> *p1*: Jeg vet ikke, jeg [går] bare på veien. Jeg går ikke i skogen. Jeg er redd for skogen.
> *Intervjuer*: Hva er det du er redd for?
> *p1*: Det er bare det at i Pakistan gikk jeg ikke i skogen, og jeg har bodd i Pakistan som voksen. Men her er det ikke [farlig] å gå i skogen. (…) Jeg *vet* det, men…
> *Intervjuer*: Det sitter i deg?
> *p1*: Ja
> *Intervjuer*: Hva er det du er redd for, dyr eller mennesker eller..?
> *p1*: Ja dyr, og også mennesker.
> *Intervjuer*: (henvender seg til den andre av de to informantene) Men du går i skogen?
> *p2*: Ja. Ikke ofte, men sammen med familien eller mannen min. Ikke alene.

Det at de fleste av kvinnene holder seg unna skogen handler også om opplevd kompetanse og grad av mestring. Skogsområdene bærer preg av en større konsentrasjon av biologisk mangfold, en tettere vegetasjon enn de mer tilrettelagte områdene. Flere av kvinnene føler at de nærmest er kunnskapsløse i forhold til å gjøre bruk av skogen både for tur og for høstingsaktivitet. Flere av våre informanter viser til hvordan skogen rommer ressurser, men at de selv mangler kunnskapen til å kunne hente dem. Mens de i hjemlandet hadde en høstingstradisjon er denne fraværende i Norge fordi de ikke vet hvilke bær, planter eller sopp de kan gjøre seg nytte av. Å gå en tur med det formål å høste oppleves som attraktivt for flere, men fordi de ikke har den nødvendige naturkunnskap blir skogen ekstra fremmed – og kanskje også ekstra skremmende. Noe av årsaken til at de også bruker skogen i mindre grad sammen med familie i helger og lignende er at det norske skogslandskapet ikke stemmer overrens med denne gruppens sosiale praksis. Smale stier og små rasteplasser gir ikke rom for at større grupper skal kunne være sammen ute.

Informantenes benyttelse av nærområdet til å gå på tur er altså nært knyttet til deres hverdag og daglige rutiner. Mønsteret for utendørsaktiviteter ser ut til være et annet, eller i det minste utvidet, når det gjelder helger og ferier. Informantene opp-

søker da gjerne friluftsområder som innbyr til et mangfold av aktiviteter, som piknik, lek, ballspill, bading for barna og turer i det som beskrives som naturskjønne omgivelser. Kvinnene fortalte at slike stunder for det meste tilbringes med familie og venner, og har et sosialt formål. Likeledes trådte hensynet til barnas utfoldelse i denne sammenhengen fram som langt viktigere enn når temaet var hverdagslige utendørsaktiviteter. Dessuten knyttet informantene helge- og ferie aktivitetene som foregår i friluft i større grad til naturopplevelser.

I motsetning til de daglige turene i nærmiljøet, legges helge- og ferieaktivitetene gjerne til andre steder i Oslo. Utfartsradiusen er med andre ord større, noe som nok blant annet kan knyttes til tidsaspektet; helgene tillater lengre reisetid. Likevel tilkjennegir kvinnene også her en preferanse for områder som tydelig bærer preg av kollektiv bruk. Eksempler på slike områder kan være Bygdøy eller Sognsvann, begge kjente friluftsområder og landemerker i Oslolandskapet. Dette er steder flere av kvinnene nevner som spesielt pene og attraktive, og som eksempler på steder de liker å oppsøke, spesielt i sommerhalvåret og altså i andre sammenhenger enn i den rutinemessige hverdagen. Frysja, Ekeberg og Hovedøya, også disse velkjente friluftsområder, har lignende status blant informantene. Som vi skal se i kapittel 6., er dette landskapstyper som innehar egenskaper de intervjuede verdsetter spesielt.

5 Grunner til å gå på tur

Innvandrerkvinnene vi har intervjuet i denne undersøkelsen er langt fra passive innesittere. De er aktive turgåere. Hvorvidt dette er karakteristisk for den norske innvandrerbefolkningen som helhet er et empirisk spørsmål som i utgangspunktet kun lar seg besvare gjennom kvantitative undersøkelser. Samtidig vet vi, som forklart, at slike undersøkelser kan være vanskelige å gjennomføre i en innvandrerbefolkning, både på grunn av utfordringer knyttet til generelle språkkunnskaper og utfordringer knyttet til begrep og bruk av kategorier. Selv om en kvalitativ undersøkelse som denne ikke har som formål å si noe om representativitet, er det likevel relevant å komme med noen betraktninger rundt hvor typiske eller a-typiske vi kan forvente at informantene i dette utvalget er.

5.1 Mye på tur – men ikke noe friluftsliv?

Empirimaterialet i denne undersøkelsen er primært hentet fra kvalitative intervjuer. Men ettersom rekrutteringen av innvandrerkvinner til intervjuer viste seg å være en krevende oppgave, tilbrakte vi som forklart mye tid i ulike miljøer disse kvinnene frekventerer, for å forsøke å få innpass og etablerere tillit. Selv om vi ikke kan trekke generelle slutninger på bakgrunn av en så begrenset studie, hjelper egne observasjoner, samtaler og generelle inntrykk oss å danne et bilde av hvorvidt våre informanter synes å være typiske for innvandrerkvinner i Groruddalen. Underveis i arbeidet møtte vi også flere mennesker som følte seg kvalifisert til å uttale seg om dette – både de som selv er innvandrere og derfor har god kjennskap til hva som rører seg i disse miljøene, men også personer som til daglig omgås og jobber med innvandrere.

For eksempel intervjuet vi en fysioterapeut som arbeider spesielt med spørsmål knyttet til innvandrerfamilier og fysisk aktivitet, med økt benyttelse av utendørsområdene i nærmiljøet som mål for arbeidet. Hun hadde svært god kjennskap til de ulike innvandrermiljøene i Alna bydel, blant annet dro hun ofte på hjemmebesøk til familier – både etnisk norske familier og innvandrerfamilier – som av ulike årsaker har problemer med å komme seg ut og i fysisk aktivitet. Etter hennes oppfatning er det intet prinsipielt skille mellom innvandrere og etnisk norske i Alna bydel hva angår deltakelse i utendørsaktiviteter. I den grad innbyggerne i bydelen er mindre fysisk aktive, mente hun dette snarere skyldes at en relativt stor andel av befolkningen har begrensede sosiale og økonomiske ressurser – uavhengig av etnisk tilhørighet. En annen måte å si dette på er at sosiale forskjeller i friluftsliv, og i deltakelse i fysiske aktiviteter generelt, først og fremst er et spørsmål om sosioøkonomisk status, eller klassetilhørighet. Dette er forøvrig i tråd med funn som er gjort innen nyere forskning på feltet. Helseundersøkelsen i Oslo (HUBRO) viser for eksempel hvordan andelen fysisk innaktive er høyest i gruppen med kort utdannelse og lav inntekt (Næss 2007).

Når våre informanter likevel bruker utendørsområdene i nærmiljøet aktivt, først og fremst til turgåing, er dette et viktig funn. Det gir også grunn til å spørre seg hvorfor det ikke har kommet til uttrykk i tidligere undersøkelser. Kanskje er det, som tidligere nevnt, elementer i minoritetsbefolkningens forståelse og bruk av natur og utendørsområder som fører til at for eksempel turgåing i nærmiljøet ikke fanges opp av mer kvantitativt orienterte undersøkelser. Ett slikt element kan være at innvandreres bruk av utendørsområder er flettet inn i en større sammenheng – i hverdager og livssituasjoner – på en måte som gjør at slike aktiviteter verken fortolkes eller rapporteres som friluftsliv eller fysisk aktivitet. I denne sammenhengen blir det spesielt viktig å se på hva som motiverer den fysiske aktiviteten. Dersom turer og opphold i friluft ikke primært og alene motiveres av et ønske om mosjon, er det heller ikke sikkert at det fortolkes og rapporteres som fysisk aktivitet eller friluftsliv.

5.2 Sosialt samvær

Det er flere ting som motiverer de intervjuede innvandrerkvinnene til å gå på tur. En viktig motivasjonsfaktor er knyttet til det å være sosial; å omgås andre i andre omgivelser enn inne og hjemme. Noen fortalte at de bruker turgåing som en måte å bygge og vedlikeholde sosiale relasjoner på. Å gå til fots sammen med andre er både hyggeligere og morsommere enn å gå alene, mente de. For mange av kvinnene ser turgåing i nærmiljøet først og fremst ut til å være et "venninneforetakende", en anledning til å samtale om viktige og uviktige ting med gode venninner. Turen blir en dermed en aktivitet der nære sosiale relasjoner pleies, og der praten står i fokus:

> *Intervjuer*: Tar du T-banen til jobb, eller går du?
> - Nei, jeg tar T-banen, eller buss av og til. Men om sommeren er det mange ganger jeg bare går. Det er veldig fint om sommeren. Vi bare går sammen, hun (henviser til den andre informanten) og jeg og to, tre damer også. Vi bare går og prater og… Det er ikke så langt. Men [å gå] bare alene, er ikke så bra. Hvis man er to personer, er det veldig bra. Man kan bare gå og prate. Men om sommeren går vi også ut fra klokka seks til klokka åtte. Vi går i to timer. Jeg går sammen med venninnen min. Hver dag går vi på tur, fra klokka seks til klokka åtte.

Selv om turgåing med venninner ser ut til å være det vanligste, var det også noen som fortalte at de i hverdagen går turer med familie og slektninger. Det avgjørende i begge disse sammenhengene er at friluftslivet utgjør i en arena for sosialt samvær. Flere av informantene mente at innvandrere i dette skiller seg fra etnisk norske og det typisk norske friluftslivet. En undret seg over det hun beskrev som en hang til å gå alene på tur og trangen til å være i fred for andre ute i naturen:

> - Jeg kjenner mange som drar på tur for å dra på tur, og ikke ha det noe sosialt. Kanskje gidder de ikke å svare engang hvis man spør om veien.
> *Intervjuer*: Nå snakker du om nordmenn, ikke sant?
> - Ja, [hvis jeg for eksempel spør]: "Hvor havner jeg hvis jeg tar den veien?" "Nei, det vet jeg ikke." Jeg blir nesten overrasket, [og tenker]: "Du går den veien, og har sikkert gått den samme veien mange ganger." Særlig på Sognsvann, så de er veldig, veldig lite hjelpsomme når man spør (ler litt).

At det å ferdes ute kan være sosialt motivert er ikke overraskende. Forskere som befatter seg med minoriteters utendørsaktiviteter utpeker gjerne naturen som en viktig arena eller en kulisse for sosialt samvær. De baserer seg blant annet på funn fra undersøkelser om innvandrere og friluftsliv både i Norge (Strandbu 2000) så vel som i Danmark (Gentin 2007) og i USA (Hutchison 1987).

5.3 Mosjon og helse

Det er likevel ikke slik at det sosiale ved turgåingen er det eneste aspektet informantene løftet fram. For mange er turgåingen motivert av behovet for mosjon og et ønske om å ivareta og legge til rette for god helse. Det ble i flere sammenhenger påpekt at kombinasjonen av fysisk aktivitet og inntak av frisk luft virker sykdomsforebyggende og motvirker uheldige konsekvenser av et ellers stillesittende liv, som for eksempel fedme. Det kan virke som om noe av grunnen til at turgåing er en såpass populær aktivitet blant informantene nettopp ligger i muligheten til å forene det sosiale med det som er gunstig for kropp og helse:

> *Intervjuer*: Blant de du kjenner fra Iran, hva er den viktigste motivasjonen for å gå på tur? Er det sosialt, eller for å få trening eller…
> - Både og. Det handler både om å komme form og få litt trening og forbrenne littegrann (…), og å være sosial.

I de tilfellene der det helsemessige aspektet ved fysisk aktivitet i friluft ble brakt på banen, ble dette gjerne koplet til temaer som nok mange vil kunne kjenne seg igjen i – uavhengig av etnisk tilhørighet – som for eksempel behovet for mosjon i kjølvannet av barnefødsler, eller for å bremse fysiske aldringsprosesser. Enkelte av informantene knyttet i tillegg helsemotivet spesifikt til innvandrerkvinners livssituasjon, som de mente i en del tilfeller bærer preg av å være en stillesittende hjemmetilværelse på grunn av omsorg for barn og andre familiære forpliktelser. Noen hevdet også at det i enkelte innvandrerkulturer, som for eksempel den pakistanske, er tradisjon for å spise mye fet mat. Blant de pakistanske var det flere som var opptatt av at etnisk pakistanske ser ut til å være spesielt disponert for å utvikle diabetes. Turgåing ble i slike sammenhenger omtalt som en måte å forebygge livsstilsykdommer på. En av informantene formulerte seg slik: ”Hvis vi ikke går på tur, er det veldig farlig for kroppen og helsa, ikke sant, [fordi ellers] så bare spiser vi og sitter stille”.

Jevnt over ga innvandrerkvinnene inntrykk av å være nokså opptatt av spørsmål som har med helse, livsstil og mosjon å gjøre. Flere koplet denne oppmerksomheten til en generell samfunnstrend med stort offentlig fokus på slike spørsmål. De oppfattet imidlertid ikke dette som et særnorsk fenomen, men understreket tvert i mot at oppmerksomheten rundt temaet er økende også i deres respektive hjemland. De fleste har tilgang til tv-kanaler fra opprinnelseslandet, og vektlegger at flere av programmene som vises der speiler et fokus på helse og kropp.

5.4 Mental rekreasjon

Selv om enkelte mente at innvandreres friluftsliv i større grad dreier seg om sosialt samvær enn det som er tilfellet for den norske majoritetsbefolkningen, var det flere som fortalte at de benytter seg av turen som en anledning til å få være for seg selv, til å tenke og til å hente seg inn mentalt. Dette aspektet var spesielt fremtredende blant de av kvinnene som var yrkesaktive, ga uttrykk for å ha særlig omfattende omsorgsforpliktelser eller begge deler. I en studie av hvilke meninger norske turgåere legger i det å gå på tur, identifiserer Svarstad (Svarstad *i trykk*) mental rekreasjon som en av de viktigste meningskonstruksjonene knyttet til aktiviteten. I sine fortellinger om å gå på tur brukte Svarstads informanter metaforer som "kople av", "lade batteriene" eller "pusterom". Slike bilder ligger nært opp til det enkelte av innvandrerkvinnene i den foreliggende studien beskrev når de ble bedt om å forklare hvorfor de liker å gå på tur. En av dem fortalte at koplingen mellom tur og natur får henne til å gi slipp på det tankekaoset hun føler i en ellers hektisk hverdag:

> Jeg har mange tanker i hodet. Noen ganger holder hodet mitt på å sprenge. Og når jeg drar på turer og er i naturen, så er det veldig stille, og jeg prøver å konsentrere meg og bare høre på *en* lyd. Og da er det deilig. Da slipper jeg alt det som er inni der, og føler meg veldig, veldig fri. Og da har jeg kjempeflotte tanker. Jeg har ikke en eneste ond tanke… Altså, jeg føler at jeg har hele verdens rettferdighet inni meg, når jeg sitter der og tenker på verden – på det som har skjedd, og hva som skjer. Jeg ser mye på nyhetene, og leser mye, er mye på internett og følger med på hva som har skjedd i Irak og… Du ser all den elendigheten i hverdagen, og du blir sånn helt… [stønner]. (…). Men når jeg er på tur, eller sitter et sted [i naturen]– særlig hvis det er noe fjellaktig – sitter mitt oppi der, så føler jeg ingen av de tingene. Jeg blir helt tom for de tankene.

Til sammen utgjør mental og fysisk rekreasjon den viktigste grunnen til å gå på tur for de etnisk norske informantene i Svarstads undersøkelse. Som vi har sett er dette også elementer som er til stede i det foreliggende intervjumaterialet. Det er med andre ord grunn til å anta at innvandreres motiver for å gå på tur langt på vei er sammenfallende med majoritetsbefolkningens motiver.

Landsomfattende surveyundersøkelser av nordmenns friluftslivsutøvelse gjennomført 1992 og 2001 bekrefter dette inntrykket. Resultatene av undersøkelsene viser nemlig at kontemplasjon, fysisk aktivitet og sosialt samvær er motiver for friluftsliv som står sterkt i den norske befolkningen som helhet (Kleiven 1992; Aasetre, Kleiven et al. 1994; Gåsdal 1995; Odden 2008). Det gir grunn til å være forsiktig med å tolke resultatene av den foreliggende studien som noe særegent for innvandrere, både når det gjelder bruk av friluftsområder, og motiver for og barrierer mot slik bruk. Det kan på mange måter se ut som om det finnes større likheter enn forskjeller på disse områdene, og at innvandreres deltakelse i friluftsliv ikke må ses på som noe særegent som representerer et brudd med eksisterende praksiser, men som del av generelle og grunnleggende sosioøkonomiske mønstre, der nivået på deltakelsen blant annet varierer i henhold til sosial klassetilhørighet (se f. eks. Strandbu 2000; Krange and Strandbu 2004; Odden 2008).

I den grad innvandreres friluftsliv gjenspeiler majoritetsbefolkningen, i det minste delvis, kan det se ut til at motiver knyttet til sosialt samvær har fått et vel eksklusivt fokus når det gjelder å forklare ikke-vestlige innvandreres bruk og forståelse av friluftsområder (se f. eks. Hutchison 1987; Gobster 1993; Gåsdal 1995; Hutchison and Krase 2007). I offentligheten gjenspeiles dette i en slags en myte om at innvandrere nesten bare bruker utendørsområder til å samles i store grupper for å ha piknik eller for å grille. Kvinnene som er intervjuet i denne studien gjør også det, men da i andre sammenhenger enn den hverdagslige.

Det er i denne forbindelse viktig å trekke et skille mellom hverdagsaktiviteter på den ene siden, og helge- og ferieaktiviteter på den andre. Det er hovedsakelig innenfor rammen av de sistnevnte at informantene og deres familier legger ut på større utflukter til andre steder i Oslo, gjerne i lag med andre familier, blant annet for å hygge seg og spise sammen i fine utendørsomgivelser. Formålet med disse utfluktene er åpenbart det sosiale samværet, og kvinnene ga uttrykk for at de setter svært pris på dem.

Det er imidlertid ikke dermed sagt at alle utendørsaktiviteter som bedrives av innvandrere utelukkende har et sosialt formål, der det å samles mange rundt et måltid i det fri står i sentrum. For informantene i denne studien foregår mesteparten av utendørsaktivitetene i hverdagen og i de umiddelbare omgivelsene. Dette ligner mye på aktivitetsmønsteret til majoritetsbefolkningen hvor det såkalte *hverdagsfriluftslivet* betyr mye. Hverdagsfriluftslivet er et begrep som viser til det dagligdagse friluftslivet som oftest foregår i nærheten av hjemmet. Turer til og fra arbeid eller skole eller turer for å handle regnes ikke med (Vorkinn, Vittersø et al. 2000), men kortere turer til fots er en viktig bestanddel. At innvandrerne i så stor grad tar i bruk nærmiljøet til friluftslivsformål, bekrefter nødvendigheten av å bevare bebyggelsesnære grøntområder og i større grad tilrettelegge for den hverdagslige utendørsaktivitet. En slik tilrettelegging er viktig både for minoritets- og majoritetsbefolkningen, noe som igjen understreker hvordan forskjellene mellom de to gruppene ikke nødvendigvis er så store på dette området.

Mulighetene for å samles for å spise utendørs er også viktig for våre informanter. Men denne type aktivitet representerer en annen sfære i kvinnenes liv, en sfære som i større grad er orientert mot familiens sosiale liv, i forlengelse av den omsorgsytelsen som preger hjemmetilværelsen deres. Selv om sosialt samvær er en viktig dimensjon ved informantenes hverdagslige turgåing, er det først og fremst forholdet til egne venninner, mer individuelle relasjoner, og ikke familiens interne og eksterne relasjoner, som da står i sentrum. Dessuten motiveres informantene også av forhold som har å gjøre med fysisk helse og kontemplasjon. Et viktig skille mellom turgåingen i hverdagen og de kollektive utfluktene i ferier og helger, er dermed at rekreasjonsdimensjonen, med vekt på egen utfoldelse, trer tydelig fram i førstnevnte, mens hensynet til familiære og sosiale relasjoner preger sistnevnte. På begge disse områdene er det rimelig å anta at våre informanter ikke skiller seg nevneverdig fra kvinner innen majoritetsbefolkningen.

5.5 Unngå isolasjon

Selv om informantenes motivasjoner for å komme seg ut og på tur kan virke overraskende samsvarende med dem man finner i den etnisk norske befolkningen, er det likevel én motivasjonsfaktor som skiller seg ut som spesielt viktig for innvandrerkvinnene: Gjennomgående handler det å gå på tur om å komme seg vekk fra en stillesittende og potensielt ensom hjemmetilværelse. Målet er å komme seg *ut*. Det forhold at de fleste informantene har tunge plikter som husmødre, også de som har arbeid utenfor hjemmet, utgjør en motivasjon for å komme seg ut (på tur). Det handler med andre ord om en motivasjon som har direkte med kvinnenes hverdagsvirkelighet å gjøre. Det handler om å *unngå isolasjon* – å demme opp for en monoton tilværelse ved å skape en balanse mellom hjemme- og utendørstilværelsen. En av kvinnene knyttet eksplisitt nødvendigheten av å skape en slik rytme, eller rutine, i hverdagen til behovet for å komme seg ut og aktivt ta i bruk nærmiljøet:

> *Intervjuer*: Synes du det er fint [å gå på tur]?
> - Ja, *veldig* fint.
> *Intervjuer*: Kan du si noe om hvorfor det er fint?
> - Hvorfor det er fint å bare gå? (ler litt)
> *Intervjuer*: Ja. Hva er det som er fint?
> - Ja, jeg vet ikke, mange ting, men det er vanskelig å forklare.
> *Intervjuer*: Du sa helse og…
> - Helse også, men hva skal vi gjøre hjemme, hvis vi ikke går ut? Det blir kjedelig, ikke sant. Hvis du har jobb, blir du veldig sliten. Jeg vet ikke, det er en rutine. Min rutine er å gå ut hver dag. En halvtime, en time – sammen med barna, eller bare alene, eller sammen med mannen min. Mannen min går hver dag på tur med sønnen min, på sykkeltur. De bare tar sykkelen, men jeg kan ikke sykle, eller jeg kan sykle, men jeg har skadet meg mye på sykkel. Derfor bare går jeg og datteren min forskjellige steder, til IKEA, Trosterud, Furuset, eller bare her i nærområdet. Vi kjenner nesten alle områdene, fordi hver dag, så bare går vi.

Det er viktig å være klar over at utendørsaktiviteter generelt, eller det å gå på tur spesielt, i informantenes øyne ikke skiller seg nevneverdig fra andre aktiviteter som foregår utenfor hjemmet, og som tjener det primære formålet, nemlig å komme seg ut. Dansing, bading/svømming og kulturliv i sin alminnelighet er eksempler på aktiviteter som kvinnene fremhever som elementer i et aktivt uteliv, og som mange av dem kunne tenke seg å drive mer med eller å ha større tilgang til. Men mens mange slike aktiviteter er lagt til andre steder i byen, koster penger, og krever bestemte former for kompetanse, ikke minst i forhold til å kunne orientere seg om hva som finnes av tilbud, er turgåing både lett tilgjengelig og enkelt å gjennomføre. Dessuten er det gratis.

Alle informantene var opptatt av de uheldige konsekvensene det har å isolere seg hjemme. Det kan i imidlertid være en utfordring for mange innvandrere å tre ut av en slik tilværelse. Et aktivt liv utenfor hjemmet fordrer gjerne et sosialt nettverk, kjennskap til majoritetsbefolkningens kultur og språklig kompetanse. Turgåing, som en form for nærmiljøorientert friluftsliv, står i denne sammenhengen i en særstilling. For mange av kvinnene var da også det å gå på tur den eneste regelmessige aktiviteten de drev med utenfor hjemmet:

> *Intervjuer*: Det virker som om folk fra Iran er veldig glade i å gå på tur.
> - Ja, de liker… Sånn som jeg, jeg liker ikke å sitte bare hjemme… og bli trist. Ute er det bedre. Særlig om sommeren. Fint vær, og fine steder [der] man kan se mye.
> *Intervjuer*: Gjør du noen andre ting enn å gå på tur, eller er det mest dét. Har du noen andre aktiviteter?
> - Nei.
> *Intervjuer*: Du går jo masse på tur da. Er det sånn at du er ute flere timer om dagen, eller?
> - Ja. Noen ganger har vi gått ut fra klokka ti [om morgenen] til klokka ni om kvelden.

Odden (2008) finner en noe tilsvarende motivasjonsfaktor i den norske befolkningen som helhet, definert som ”forandring fra daglige rutiner”. Mens motivet figurerer som det syvende viktigste av 27 grunner til å utøve friluftsliv, fremstår det som det aller viktigste for informantene i vår undersøkelse. Intervjuene levner i den sammenheng liten tvil om at det å være innvandrer og på mange måter en fremmed, preger tilværelsen på en måte som gjør at deltakelsen i friluftslivsliknende aktiviteter må sees i en større sammenheng, der motivene flyter over i hverandre. Sitatet under illustrerer hvordan motivasjoner knyttet til personlig utfoldelse og til sosialt samvær for disse innvandrerkvinnene ofte går ut på ett:

> Jeg har vært på turer alene, bare for å tenke, men det er sjeldne ganger. Ellers så er det den sosiale biten som betyr veldig mye for meg. Særlig vi som ikke er etnisk norske, ikke har så stort nettverk, ikke kjenner så mange, og ikke er i kontakt med så mange nordmenn heller, så blir det veldig viktig å dra på de turene. Hvis vi for eksempel er en gjeng iranere som avtaler å dra på tur sammen, så betyr det veldig, veldig mye.

Kvinnenes aktive turgåing i nærmiljøet kan med andre ord ikke løsrives fra den situasjonen de befinner seg i og fra den hverdagslige konteksten den er en del av. Behovet for å komme seg ut og på tur gjenspeiler således grunnleggende sosiale behov som går langt ut over det å samles over et grillmåltid i parken – et behov for å være en aktiv del av det samfunnet man er omgitt av.

6 Barrierer

Kvinnene vi har intervjuet går mye på tur i nærmiljøet, og er dermed flittige brukere av utendørsområdene der de bor. Er dette ensbetydende med at det ikke finnes barrierer mot innvandreres deltakelse i friluftsliv? Selv om vi ikke kan si noe sikkert om den norske innvandrerbefolkningen som helhet, tyder forskning på ungdommers aktivitetsmønster på at etniske minoriteter er mindre aktive friluftslivsutøvere enn majoritetsbefolkningen – slik friluftlivsutøvelse defineres og måles i disse undersøkelsene (Strandbu 2000; Krange and Strandbu 2004). Samtidig er det, som nevnt, klare indikasjoner på at de målte forskjellene i friluftslivsutøvelse i stor grad kan føres tilbake til sosiokulturelle ulikheter. Målet må derfor være å bruke det foreliggende materialet til forsøke å øke vår kunnskap om omstendigheter som kan tenkes ligge bak slike sosiale ulikheter i friluftslivsdeltakelse.

I dette kapittelet skal vi ta for oss begrensninger knyttet til innvandrerkvinnenes bruk av friluftsområder. Det dreier seg både om begrensninger av praktisk karakter, som har en direkte sammenheng med informantenes liv og hverdag, og om behov, og dermed også potensielle barrierer, som kommer til uttrykk gjennom den praktiske bruken av utendørsområder, samt i landskapspreferanser og natursyn.

6.1 Praktiske begrensninger

Til tross for at nesten alle kvinnene vi har intervjuet selv er nokså aktive turgåere, mente de at dette ikke nødvendigvis er karakteristisk for alle kvinner i deres respektive miljøer. Dessuten var det, som forklart i kapittel tre, noen av informantene som mente at de tross alt ikke hadde de samme mulighetene til å drive med aktiviteter utenfor hjemmets fire vegger som majoritetsbefolkningen. De var kanskje ikke fullt så aktive som de skulle ønske, eller de ga uttrykk for at de også kunne tenke seg å drive med andre aktiviteter. Når informantene ble bedt om å peke på forhold som kan virke begrensende på deres eller andre innvandreres aktivitetsnivå, knyttet de helst dette til konkrete aspekter ved sin egen situasjon og hverdag. Knapphet på tid på grunn av dobbeltarbeid, de omfattende familiære forpliktelsene, økonomiske begrensninger, manglende tilbud eller oversikt over hvilke tilbud som finnes, er eksempler på slike aspekter.

Flere mente at oppgaver knyttet til hjem og barn legger en større begrensning på deres muligheter til å være aktive utenfor hjemmet, enn hva tilfellet er for majoritetsbefolkningen. Det så ut til å være en nokså utbredt oppfatning at nordmenn flest er flittigere brukere av naturen, og at dette skyldes at de har større anledning til å ivareta egne behov. To av kvinnene uttrykte seg slik:

> *p1*: De [”norske”] bruker naturen mer enn oss, ikke sant.
> *Intervjuer*: Ja, gjør de det?
> *p1*: Ja, vi går også på tur, men norske, gamle eller unge eller… de har veldig store muligheter til å gå på tur, ikke sant. Vi har ikke… lov, eller vi har for mye å gjøre hjemme, eller for stor familie og sånne problemer, mens de norske kan tenke mer på seg selv.
> *p2*: Kan tenke bare på barna, og så på seg selv.
> *p1*: I Norge har man ikke så mange barn. Det er ikke så store familier. Det er et bra system. I hjemlandet mitt er det ikke så bra.

Økonomiske begrensninger var også et element som ble trukket fram i flere sammenhenger. Tidligere har vi forklart hvordan turgåing må sees som én av en rekke ulike aktiviteter som tjener det primære formålet: å komme seg ut, unngå isolasjon og treffe andre. Selv om informantene er hyppige brukere av det godt utbygde turveinettet som Groruddalen kan by på, betyr ikke det at de ikke kunne ha lyst til å drive med andre ting. Svømming, dans og trening i helsestudio er eksempler på aktiviteter som koster penger og som kan fremstå som vanskelig tilgjengelige. En av informantene var frustrert over hva det koster å drive med aktiviteter hun mente burde være en del av det norske offentlige velferdstilbudet:

> - Alt koster ikke så mye der [i hjemlandet] som her, når vi skal trene eller… Her er det alt for dyrt! Når vi skal gå og svømme, det er akkurat det samme liksom. (…) Vi liker å ha et sted der damer kan svømme, ikke sant. Det er lettere for oss. (…) Også kurs der man ikke hadde trengt å betale så masse for å lære å svømme. Det med å svømme er veldig viktig her i landet [hvor det er så mye vann].
> *Intervjuer*: Kan du svømme?
> - Nei.
> *Intervjuer*: Men du kunne ha lyst til å lære?
> - Ja, jeg har lyst til å lære, men når man skal gå og lære – det koster så mye, også finnes det ikke noe sted der man bare kan være [kvinner]. Jeg vet om mange kvinner med minoritetsbakgrunn som vil lære, men de vil ikke gå når det er menn der.

Opplevelsen av å bli ekskludert fra badelivet – både innendørs og utendørs – på grunn av muslimske skikker knyttet til kvinners påkledning i menns nærvær, er altså for noen en annen barriere mot deltakelse. Enkelte uttrykte en slags sorg over ikke å kunne bade ute på varme sommerdager. En fortalte at hun en gang hadde følt en så sterk trang til å kjøle seg ned, at hun hadde badet i full påkledning.

Andre etterlyste et tilbud om skjermete badetider for kvinner i svømmehallene. Det interessante i denne sammenhengen, er at det i den perioden intervjuene pågikk faktisk fantes et slikt tilbud i den lokale svømmehallen på Furuset. Ikke desto mindre var dette ukjent for flere av informantene. Det er med andre ord ikke tilstrekkelig at aktivitetene finnes. De må også være kjent for de gruppene de er innrettet mot. Til tross for at flere av kvinnene kjente til enkelte aktivitetstilbud i Alnaområdet, for eksempel svømmekurs eller åpen barnehage, var det åpenbart flere som ikke visste hvem som vanligvis står som organisator for slike tilbud, eller hvor de skulle henvende seg for å få en oversikt. Å finne fram i en tilsynelatende jungel av offentlige og private kontorer, organisasjoner, stiftelser og lag fordrer en bestemt praktisk, kulturell og språklig kompetanse som kanskje gjør at slike tilbud treffer noe vilkårlig. Ikke minst kan dette ramme innvandrere.

Det skotter med andre ord ikke nødvendigvis på vilje, men kanskje vel så mye på tilgang til informasjon. En av kvinnene som hadde svært lyst til å delta i en form for organisert utendørsaktivitet, blant annet for å komme i kontakt med og bli kjent med andre mennesker, kunne fortelle at hun lenge, men uten å lykkes, hadde forsøkt å finne fram til en organisert utendørsaktivitet i Alna bydel. Hun visste ganske enkelt ikke hvor hun skulle begynne eller hvem hun kunne henvende seg til:

> Jeg har lest i avisen en gang [at det organiseres sykkelturer på Sognsvann]. Jeg tenkte: ”Herregud, det er så bra!” At det er mange som kommer akkurat klokka 18 og skal sykle sammen. Jeg vil gjerne gå på et sted der de som er interessert, for eksempel i å sykle, [kan komme]. Men, hvor skal jeg møte de som sykler – treffe andre som er interessert i det jeg også er interessert i – å sykle? Hvor skal jeg finne det? Jeg har lett etter det! Jeg vet ikke hvor jeg kan finne det. Jeg leter. Herregud, hvor er de – går de – de som..? Ja, den ene gangen så jeg at det var på Sognsvann. Jeg så det i avisen. Det sto at de som vil være med kunne komme klokka 18 (…) Det er så hyggelig, ikke sant! Hvis det var litt nærmere her… Jeg har sett [noe sånt] også en gang på Furuset, men jeg visste ikke hvor det var, det stedet der de skulle gå en tur sammen. Jeg fant ikke det stedet. Jeg visste ikke hvem jeg skulle spørre. (…) Jeg tok sykkelen, og jeg lette både her og der. Herregud, hvordan skulle jeg finne det? Hvem skal jeg spørre? Ingen vet!

6.2 Forestillinger om friluftsliv

Foruten å rette søkelyset mot mulige praktiske forhold som kan legge en demper på innvandrerkvinners muligheter til utfoldelse i friluft, åpner intervjudataene dessuten opp for en forståelse av at barrierer mot friluftsliv kan ligge i de intervjuedes tolkninger av friluftslivsrelaterte aktiviteter og hva slags landskap som er best egnet for utøvelsen av dem. Kvinnenes fortellinger om egen bakgrunn, hverdag og utendørsaktiviteter gir grunnlag for å hevde at de knytter en annen mening til det å være ute enn den vi finner i kulturelle forestillinger om ”det norske friluftslivet”. I rapportens innledende del har vi understreket hvilken betydning slike kollektive *representasjoner* må antas å ha for den formelle planleggingen og utformingen av landskapet, og for innholdet og formen på de aktivitetene som utføres i det.

Det finnes en dominerende kulturell forestilling om hva ”norsk friluftsliv” er, og denne er knyttet til bestemte fortolkninger av omgivelsene.

I de Certeaus tilnærming til folks hverdagspraksis og deres bruk og forståelse av fysiske rom, ligger det en anerkjennelse av at det til enhver form for praksis er knyttet et bestemt meningsinnhold. For eksempel har vi sett hvordan Miljøverndepartementets omtale av friluftsliv blant annet sier noe om *hva* friluftsliv er. Både slike politiske føringer og tidligere forskning peker for eksempel i retning av at et helt sentralt element i de rådende kulturelle forestillinger om ”det norske friluftslivet ”er knyttet til ideen om ”det enkle utendørslivet” (se f. eks. Nedrelid 1992; Tordsson 2003; Svarstad (i trykk)).

Dessuten har vi slått fast at menneskelige aktiviteter og fysiske rom er to sider av samme sak. Miljøverndepartementets målsetning om tilrettelegging for friluftsliv i form av ”opparbeiding og merking av stigar, preparering av skiløyper, opparbeiding av bålplassar, gapahukar, bade-og fiskeplassar, bygging av turisthytter osb., og utarbeiding av kart og informasjonsbrosjyrar m.m. (Stortingsmelding nr.39 2000-2001),” tjener i så måte som illustrasjon på at det i selve ideen om det enkle friluftslivet ligger en implisitt antakelse om hva slags fysisk miljø som *ideelt sett* danner ramme for aktivitetene; nemlig det mange forstår som ”uberørt natur” eller ”villmark”. For det er neppe langs turveiene i Groruddalen det skal bygges turisthytter, prepareres skiløyper eller opparbeides bålplasser. Gåsdal (1995: 65) omtaler slike egenskaper som *symbolske attributter* som må antas å ha betydning for den norske (majoritets-) befolkningens etterspørsel og bruk av friluftsområder. Sett i kontrast til våre informanters bruk og forståelse av utendørsområder, fremstår disse kvalitetene ved landskapet som elementer i en dominerende kulturell representasjon av friluftslivets egenart.

6.3 På tur til IKEA

Også for innvandrerkvinnene har turen en mening og et bestemt mål, men deres praksis fremstår i denne sammenhengen som *avvikende* eller *redefinerende*, for å bruke De Certeaus begreper, i forhold til dominerende kulturelle forestillinger om ”det norske friluftslivet” som enkelt og villmarksnært. Kvinnene bruker nærmiljøet på en måte som utfordrer ideen om det enkle friluftslivet i uberørte naturlige omgivelser, i det de primært beveger seg i bebygde områder som framstår som langt mer folksomme og trafikkerte enn det som vi gjerne forbinder med slike landskap. De styrer i all hovedsak unna skogen, og legger gjerne, i likhet med denne småbarnsmammaen, turen til IKEA på Alnabru:

Intervjuer: Kan du fortelle litt om de stedene du går aller mest [på tur].
- Hm… IKEA (ler).
Intervjuer: Hvorfor liker du godt å gå til IKEA?
- Det tar bare 20 minutter eller noe sånt, å gå dit. Der er det også et stort sted du kan hvile deg. Og du kan kjøpe masse ting, hvis du trenger det. Du kan finne noe å spise der også.

Denne damen er ikke alene om å ha IKEA som turmål, en rekke av våre informanter oppgir at de ofte legger turen til IKEA dersom de skal ut og gå. Ikke bare har de et mål for turen, men veien dit oppleves som trygg i den forstand at den er opplyst og flittig brukt. Flere vektlegger derfor at de føler seg tryggere på en slik vei enn på uopplyste veier med mindre ferdsel lengre fra folk.

Informantenes turgåing går med andre ord på tvers av rådende forestillinger om hva friluftsliv er, og hvor det skal foregå: Kvinnene går heller på tur i semi-urbane omgivelser i nærmiljøet enn i Oslomarka. Fremfor å legge turen til Østmarkssetra eller Linderudkollen, tar de en kaffekopp og en pust i bakken på IKEA. Turgåingen koples heller ikke utelukkende til fritid, men integreres i kvinnenes hverdagslige rutiner, som for mange er preget av flytende overganger mellom familiære plikter, arbeid og fritid. Kort sagt: De tar i bruk landskapet på sin egen måte, redefinerer innholdet i det og gir det en egen mening. Kulissene for turgåingen er kanskje ikke de samme; like fullt må slike aktiviteter betraktes som elementer i et nærmiljøorientert hverdagsfriluftsliv. Når det er sagt er det viktig å understreke at flere av våre informanter trekker frem at de ikke nødvendigvis synes at dette er noe ideal for hvor de ønsker å ferdes. Tvert i mot understrekte noen at de opplever deler av området som skittent, trafikkert og bråkete, og at de ønsker seg rolige, rene turområder, med mindre innslag av trafikk og forurensning. Muligheten til å oppsøke andre områder enn de nærmiljøet har å by på er imidlertid begrenset, ettersom turgåingen primært foregår i en hverdagslig kontekst.

6.4 Fra naturalistiske til designede landskap

I en studie av folks holdninger til ulike naturpregede landskap i og rundt byen Sheffield i Storbritannia, skiller Özgüner og Kendle (2006) mellom *naturalistiske* og *designede* landskap. Mens ”naturalistiske landskap” viser til omgivelser som gjerne oppfattes som naturlige og uberørte (som for eksempel skogsområder som har blitt innlemmet som en del av en bystruktur, men som i større eller mindre grad har fått stå i fred for større inngrep), er ”designede landskap” et uttrykk for formelle, planlagte og plantede grøntstrukturer.

Hvis vi tenker oss de to landskapsformene som ytterpunktene på en skala der man kan plassere ulike urbane naturområder i henhold til innslag av naturalisme og design, vil kanskje Oslomarka være det området i og rundt Oslo som befinner seg lengst mot den naturalistiske polen, etterfulgt av urbane grøntområder med liten grad av tilrettelegging og beplantning, som for eksempel deler av Alnaelvas bredder og skogholtene i Gransdalen på Furuset. Steder som Sognsvann, Bygdøy og Ekebergsletta kan plasseres et sted på midten, ettersom de har sterke innslag av naturalisme, men også planlegging og tilrettelegging for bruk. Byparker, som for eksempel Frognerparken, ligger derimot langt mot det ytterpunktet som representerer designede landskap.

Slike klassifiseringer er selvsagt ikke absolutte eller utømmende, men fungerer som et begrepsmessig bakteppe vi kan holde informantenes praksis og preferanser opp mot, og som kan hjelpe oss til å få øye på viktige mønstre i datamaterialet. Hvis man antar at idealet om "det norske friluftslivet " blant annet er tuftet på en hegemonisk kulturell verdsetting av "uberørt natur", det vil si uteområder med stor grad av naturalisme, viser dataene i denne studien at innvandrerkvinnene har en preferanse for mer designede landskap.

Selv om dette ikke er en studie av norske majoritetsbefolkningens landskapsidealer, er det likevel et tema som tvinger seg fram, all den tid "minoritet" defineres på bakgrunn av "majoritet", og en mangeartet innvandrerbefolknings sterkeste, og kanskje eneste, fellestrekk er en større eller mindre grad av fremmedhet overfor majoritetskulturen. Når vi så omtaler uberørt natur og naturalistiske landskap som viktige elementer i dominerende kulturelle forestillinger om friluftsliv, må vi vokte oss vel for å sette likhetstegn mellom ideal og praksis. Hvorvidt et hegemonisk ideal om friluftsliv gjenspeiles i majoritetsbefolkningens praksis og forestillingsverden er et åpent spørsmål, og et tema som ikke er berørt i denne undersøkelsen.

Selv mange om informantene i hverdagen trasker mellom boligblokker og langs tungt trafikkerte veier på tur til IKEA, kjøpesenteret på Furuset eller andre sentra i Groruddalen, er dette som nevnt ikke ensbetydende med at nærmiljøene i Alna-området svarer til deres oppfatninger av ideelle landskap. Når informantene ble bedt om å peke på områder i og rundt Oslo de synes er spesielt fine, trakk de heller fram de friluftsområdene de oppsøker med familie og venner i helger og ferier. Steder som gjerne ble framhevet i den forbindelse var Sognsvann, Bygdøy, Øyene i Oslofjorden, Ekebergsletta og Frysja. Flere fortalte også at de er glad i parker generelt, spesielt ble Frognerparken ofte nevnt. En annen måte å si dette på er at innvandrerkvinnenes landskapsidealer heller mot det designpregede. Mens skogene som omringer Groruddalen i denne sammenhengen representerer et naturalistisk landskap som ligger tett opp til idealet om "det norske friluftslivet", foretrekker informantene mer tilrettelagte utendørsområder.

For de intervjuede knytter det attraktive ved slike steder seg til flere forhold. For det første innbyr, som tidligere forklart, disse stedene til et mangfold av aktiviteter. Man kan gå på tur, spise og sole seg. Barna kan leke og kanskje bade eller fiske. For det andre er dette steder som kjennetegnes ved at det er vann der. Selv om alle informantene la for dagen en preferanse for naturområder som ligger ved innsjøer, elver eller hav, var det spesielt kvinnene fra Iran som formulerte dette eksplisitt. "Vi [iranere] drar ikke på [større] turer der det ikke finnes vann, altså," forklarte en av dem. Mulighetene for allsidig utfoldelse og nærværet av vann er likevel ikke det aller viktigste:

p1: Av og til drar vi sammen med venner, eller en familie som vi kjenner som har bil, og vi drar andre [steder]. Hvis vi har bil, så drar vi selvfølgelig [andre steder].
Intervjuer: Ja, hvor drar dere da?
p2: Til Kjelsås, ved vannet der.
p1: Sognsvann, Kjelsås og forskjellige steder. Jeg husker ikke navn.
Intervjuer: Kan dere si noe om hvorfor dere drar dit, hva det er som er fint?
p2: Man sitter ved vannet, og spiser sammen, og…
Intervjuer: Er det vannet som er viktig?
p2: Ikke bare vannet, men at folk kommer og samler seg fordi det er varmt. Man kan sole seg og samtidig kose seg og være litt ute. Det er ikke greit å alltid sitte hjemme. Ta med mat og grill, og… Det er koselig.
Intervjuer: Men, hvis dere drar på Grorud eller Kjelsås, så er det vel fordi dere synes det er spesielt hyggelig der. Klarer dere å forklare hva det er som er hyggelig?
p2: Fordi det er større. Det er stor plass, så det kommer mange folk dit som kommer fra mange andre steder. Så det er greit å være der.
Intervjuer: Det er jo mange sånne store ute… gressplener på Furuset også.
p2: Ja, men hvis ikke det kommer folk, så kan man ikke bare gå og sitte alene et sted.

Attraktive steder er altså steder der det finnes folk, og "det skjer noe", som flere uttrykte det. Under intervjuene ble det tydelig at det ligger en tosidighet i dette. På den ene siden var det åpenbart at den skepsisen mange uttrykte til mer uberørt natur og til skogen knytter seg, som forklart, til fraværet av folk."Alle som kommer hit [til Norge]," fortalte en av informantene, "de sier: Åh, naturen er *veldig* pen, men det er lite folk!". På den annen side – og ettersom praksis og landskap er to sider av samme sak – er dét det bearbeidete og sosialt pregede aspektet *ved selve landskapet* som innbyr til aktivitet, og som i informantenes øyne får folk til å oppsøke dem. Det ideelle i landskapet ligger altså primært i det sosiale. For at et utområde skal fremstå som tiltrekkende, må det "skje noe" der. "Noe" viser i denne sammenhengen til både til nærværet av andre mennesker og til kvaliteter ved landskapet:

Intervjuer: Det hørtes ut som du synes det er fint med skogen.
- Ikke *så* fint. Jeg liker å gå til skogen, men der som det skjer litte grann, ikke sant.
Intervjuer: Liker du bedre parker enn skoger?
- Når jeg bodde i [i en annen norsk by], var det en sånn dam der. Alle kunne sykle der, og gå rundt der (...). Det må skje et eller annet. Da kan folk komme dit for å være der.

I helger og ferier har informantene mulighet til å oppsøke slike områder. I hverdagen tar de til takke med det nærmiljøet har å by på. Informantenes fortellinger om daglige liv og rutiner og beskrivelser av utendørsområdene i Alna bydel, etterlater et inntrykk av at de stort sett er fornøyde med å bo der de bor. De er glade for å ha tilgang til et godt utbygget turveinett. De fleste betegner selve boligområdene som ”grønne” og ”stille” – kvaliteter de ser ut til å sette høyt. Mange har bodd eller kjenner andre som bor i sentrum av Oslo, og konklusjonen var enstemmig: Alna er langt å foretrekke framfor trafikkstøyen og store folkemengdene i sentrrum. En av informantene, som tidligere hadde vært bosatt på Furuset, men som på intervjutidspunktet bodde i sentrum, var ikke i tvil: Hun ønsket å flytte tilbake så raskt som overhodet mulig.

Det er liten tvil om at forskjellen mellom det som for informantene står som ideelle landskap, og den faktiske utformingen av Alnas grøntområder, peker i retning av et stort potensial for forbedring. Mens de daglige turene legges til nærmiljøet, drar kvinnene og deres familier ofte til den andre siden av byen for å spise ute i friluft og for å være sammen med andre familier. Mens Ekebergsletta og Akerselva yrer av liv, er det nesten ingen som slår seg ned på de store, tomme gressplenene i Gransdalen der gresset sjelden slås, eller langs Alnaelvas bredder. Til tross for et betydelig innslag av grøntarealer i Alna bydel, er det langt til benkene, blomsterbedene og lekeplassene i Frognerparken. Flere av informantene etterlyste et større fokus på estetikk i nærmiljøet, og estetikken ligger etter alt å dømme i planlegging, bearbeiding og tilrettelegging av landskapet. Tilretteleggingstiltak må også ha fokus på hvordan landskapet brukes som en kulisse for sosial interaksjon for til dels store grupper. Flere av våre informanter vektlegger nettopp dette – at deres samvær i friluft samler relativt mange mennesker til spill, lek og spising. Nærområdene må skape rom for dette, slik at flere familier kan være på et sted samtidig, slik man kan ved Sognsvann, på Bygdøy eller Ekeberg.

Hvorvidt innvandrerkvinnenes preferanser for designede landskap skiller seg fra den norske majoritetsbefolkningens ønsker og behov, gir denne undersøkelsen ikke noe svar på. Kanskje er likhetene flere enn forskjellene. Undersøkelser av ”norske” friluftsutøveres landskapspreferanser og syn på tilretteleggingstiltak viser for eksempel at langt de fleste foretrekker å bruke gangveiene når de går på tur i nærområdet, og at også disse er spesielt tiltrukket av områder med åpent vann (Gåsdal 1995 s. 67). En ting er imidlertid sikkert: Det er den delen av Oslos befolkning som har den laveste andelen ikke-vestlige innvandrere som har størst tilgang til områder som i våre informanters øyne utgjør ideelle landskap, så som Frognerparken, Sognsvann, Frysja, Bygdøy og Ekebergsletta.

Flere med oss (se f. eks. Hutchison 1987; Gobster 1993; Hutchison and Krase 2007) har hevdet at friluftsliv i en rekke andre kulturer først og fremst er et *sosialt* foretagende, motivert av behovet for samvær med andre mennesker. Internasjonal forskning har også fokusert på ulike etniske gruppers preferanser for åpne rom og naturområder (Kaplan and Talbot 1988). Funn herfra viser at det ser ut til å eksistere forskjeller mellom ulike grupper i forhold til interesse for naturelementer (Zhang and Gobster 1998), bruk av parker (Gobster 1998) og rekreasjonserfaringer (Carr and Daniels 1993).

Våre intervjuer viser at innholdet i aktiviteten og landskapspreferanser er knyttet sammen, i dét det sosiale ved informantenes friluftsliv er nært knyttet til forståelsen av de fysiske omgivelsene, og ikke bare til selve utøvelsen. Informantene legger for dagen en klar preferanse for utendørsarealer som bærer preg av kollektiv og likeartet bruk, og som fysisk er utformet på en slik måte at det er enkelt å forstå hvilken praksis det er tilrettelagt for. Den av kvinnene som behersket norsk best, oppsummerte på en svært god måte informantenes synspunkter i dette spørsmålet:

> - For meg er det viktig å ha et sted å hvile litt og sitte litt, og kanskje spise litt. Og kanskje det også finnes en benk som man kan sitte på. Sånn litt – som jeg sa – *vedlikeholdt* på en måte. At du føler at det her stedet passer for å dra dit.
> *Intervjuer*: For å gå på tur?
> - Ikke sant! I hjemlandet mitt, i hvert fall i byen, så er det mange parksteder, som er veldig fine, med blomster og gress og fine trær og belysning og benker og vann og… Kanskje London kan beskrive noe av det som vi har opplevd i hjemlandet mitt. Der har jeg vært, og det er mange parker [der]. Det ligner veldig mye på det bildet jeg har fra hjemlandet.
> Intervjuer: Veldig tilrettelagt?
> - *Veldig*, veldig tilrettelagt. Her er det *ren* natur på en måte. Kanskje i det siste har de begynt å klippe gresset og holde orden på.., men fortsatt – jeg vet ikke om det er tiltrekkende nok til å dra på turer.

7 Avsluttende betraktninger

Å snakke om minoriteter og utendørsaktiviteter innebærer å forholde seg til idealer og myter, både om innvandrere og friluftsliv. Som vi har sett innledningsvis finnes det et slags ideal om det norske friluftslivet, som blant annet kommer til uttrykk i politiske dokumenter som omhandler dette feltet. Dette idealet gjenspeiler neppe praksisen i alle lag av befolkningen, men det har helt klart betydning for hvordan vi fortolker og forholder oss ulike gruppers praksis og bruk, og kanskje spesielt til innvandrere og deres bruk av naturområder. Det er liten tvil om at dette idealet danner fundament for mye av den innsatsen som har vært gjort, og fortsatt gjøres, for å rekruttere innvandrere til friluftslivspregede aktiviteter, som for eksempel skigåing og turer i skog og fjell. Dette er ikke nødvendigvis et problem i seg selv, men det er viktig å være klar over at slike velmenende tiltak ofte ser ut til å hvile på et normativt ladet idéfundament – en slags oppskrift på hva friluftsliv er; hvor, hvorfor og hvordan det skal utøves.

Holdt opp mot et slikt ideal, fremstår våre informanters aktivitetsmønstre både som avvik og som redefinering. Innvandrerkvinnenes utendørspraksis svarer ikke til rådende oppfatninger om innholdet i og lokaliseringen av friluftslivsaktiviteter. Samtidig får informantenes hyppige turgåing oss til å stille spørsmålstegn ved hva "friluftsliv" egentlig er, og hvorfor ikke turer i nærmiljøet, med IKEA som turens mål, skulle falle inn under begrepet.

Det er i denne sammenhengen viktig å skille mellom idealer og praksis. Det er ikke sikkert at majoritetsbefolkningens faktiske bruk av utendørsområder gjenspeiler friluftslivsidealet. Forskning på friluftslivsfeltet peker snarere i retning av at "det enkle utendørslivet i uberørt natur" følger klasserelaterte skillelinjer (Skogen 1994, 1999). Vi skal derfor vokte oss vel for å trekke forhastede slutninger om at innvandreres friluftsliv står i skarp kontrast til majoritetsbefolkningens, all den tid målte variasjoner i nordmenns deltakelse friluftsliv i stor grad kan føres tilbake til ulik tilgang til sosioøkonomiske ressurser (Vaage 2009). Arbeid som har som formål å øke innvandreres deltakelse på dette området bør dermed heller ta utgangspunkt i den kunnskapen som finnes om slike forhold, enn i å basere seg på dominerende kulturelle forestillinger.

I forlengelsen av dette er det viktig å klargjøre hvilke motiver som ligger bak målsetningen om å få innvandrere til å bli mer aktive friluftslivsutøvere. Dreier det seg primært om å forebygge sykdommer og bedre folks helse generelt, eller er det integrering som er den viktigste drivkraften? Er målet å rekruttere til det som oppfattes som et "norsk" friluftsliv, eller bør man heller satse på å ta vare på og legge til rette for de aktivitetene innvandrere driver med og setter pris på? Dette er spørsmål denne rapporten ikke gir noe svar på, men som fortjener en avklaring i videre diskusjoner om slike spørsmål.

Dersom fremtidige satsinger på dette området skal ta utgangspunkt i kunnskap om faktiske forhold knyttet til innvandreres bruk og forståelse av natur og utendørsområder, heller enn å basere seg på idealer og myter, danner denne studien både et fundament og et utgangspunkt for utvikling av ny kunnskap. Vi slår fast at våre informanter ikke nødvendigvis er passive innesittere, og at de ikke bare bruker utearealene til å samles i store grupper for å grille. Kvinnene vi har intervjuet er flittige turgåere med sammensatte motiver for å komme seg ut og i bevegelse. Turområdene stemmer ikke alltid overens med idealer om friluftslivsområder, men det betyr ikke at man ikke skal anerkjenne den aktiviteten de faktisk bedriver.

Utendørsområdene i Groruddalen er viktige for informantene våre. Bruken av dem føyer seg inn i et hverdagsliv som uten områdene hadde mistet viktige dimensjoner. Turen bærer oppe et mangfold av mening. Den innebærer en mulighet til å holde seg frisk og i form, men først og fremst er den en arena hvor man kan bryte isolasjon og være sosial. For noen gir turen gir også anledning til kontemplasjon og til å være ”litt alene”. Kvinnene tilpasser og redefinerer de fysiske omgivelsene til egen bruk, og gir dermed både friluftslivet og landskapet de beveger seg i et eget innhold og en egen mening. Men en viktig effekt er den samme: De kommer seg ut og gjør bruk av nærområdene, og dette har en klar og uttalt verdi for informantene. Vi trekker det neppe for langt hvis vi sier at egnede turområder i nærmiljøet, og evnen til å ta dem i bruk, har stor betydning for våre informanters opplevelse av å leve gode liv.

Samtidig som informantene gjennom sin praksis gjør omgivelsene til sine, legger de for dagen en preferanse for ”designede” naturområder, og etterspør mer tilrettelegging av nærmiljøet. Vi befinner oss med andre ord i spenningsfeltet mellom behovet for ”frie”, det vil si ikke for strengt definerte, landskap som åpner for et mangfold av aktiviteter, og behovet for mer parkpregede og tilrettelagte områder der det ”skjer noe”, med elementer som tydelig signaliserer hva slags sted det dreier seg om, og hva som skal foregå der.

Hvilke bestanddeler som skal inngå i et slikt designet landskap, som samtidig åpner for tilpasning til egne behov og eget bruk, kan ikke vårt materiale gi noe nøyaktig svar på. Noen elementer kan vi imidlertid slutte oss til ut fra det foreliggende materialet, som for eksempel betydningen av sitteplasser, ryddede velorganiserte områder og nærhet til vann (dog ikke slik at vannet oppleves som en trussel, for eksempel i forhold til barn som ikke kan svømme). Informantenes beskrivelser av og preferanser for såpass forskjellige steder som for eksempel Sognsvann, Frognerparken og Ekerbergsletta, tyder likevel på at det finnes flere enn én oppskrift på ideelle landskap. Nøkkelen ligger kanskje i den hårfine balansen mellom det ”naturlige” og det designede landskap. At det sosiale aspektet ved innvandrers friluftsliv ikke bare knytter an til det å være flere sammen ute, men også ser ut til å bero på kvaliteter ved landskapet i den forstand at de virker motiverende for å komme seg ut og i aktivitet, bør få konsekvenser for den politiske satsingen på feltet. En styrking av friluftslivet i alle lag av befolkningen bør ikke alene konsentrere seg om selve utøvelsen av aktivitetene, men også ta utgangspunkt landskapspreferanser, tilgangen til egnede og ønskede landskapstyper og ikke minst den sosioøkonomiske fordelingen av denne.

Dette er en rapport som har fokusert på innvandrerkvinner fra forskjellige kulturer og deres bruk og forståelse av utendørsområder. Å skulle generalisere på bakgrunn av de foreliggende dataene er umulig, men materialet gir oss likevel en indikasjon på hvilke tema og problemstillinger det er viktig å tilegne seg mer kunnskap om, både i forhold til tilrettelegging av nærområder, og i forhold til utforming av eventuelle aktivitetstilbud.

Videre forskning er også helt nødvendig for å kunne si noe om hvorvidt noen av denne rapportens funn gjenspeiles i andre deler av innvandrerbefolkningen, både blant menn, andre nasjonaliteter og blant barne- og ungdomsgruppene. Og ikke minst trenger vi å vite mer om i hvilken grad den anvendelsen og forståelsen av utendørsområder, natursyn og landskapspreferanser som vi har beskrevet her gjenspeiles i majoritetsbefolkningen. Å forske på områder som berører kulturelle minoriteter medfører en risiko for å stirre seg blind på kulturelle forskjeller, og overse det som er likt. Det finnes klare indikasjoner på at mye av det som tolkes som kulturelt betingede ulikheter i friluftslivssammenheng, snarere reflekterer sosioøkonomiske og demografiske forskjeller. Dessuten kan de fortolkningsrammene vi operer innenfor føre til at kulturelle ulikheter tillegges for stor vekt, med den konsekvens at andre former for ulikhet og maktutøvelse tilsløres. Dette er spørsmål vi foreløpig ikke er i stand til å si noe om, og som ytterligere forskning på innvandreres utendørspraksiser bør ta for seg. Økt kunnskap om disse forholdene er et ufravikelig premiss for utformingen av en bærekraftig og inkluderende friluftspolitikk.

8 Referanser

Aasetre, J., J. Kleiven, et al. (1994). Friluftsliv i Norge: motivasjon og atferd. Trondheim, Norsk institutt for naturforskning.

Andersen, R. E., Crespo, C.J., Bartlett, S.J., Cheskin, L.J. & Pratt, M (1998). "Relationship of physical activity and television watching with body weight and level of fatness among children." JAMA 279: 938-942.

Bischoff, A. and A. Odden (2003). Nye trender i norsk friluftsliv. [Oslo], Friluftslivets felles-organisasjon: 231-246.

Bjerke, T., S. Krokann Berg, et al. (2006a). Fritid og friluftsliv: aktiviteter og holdninger blant barn i Groruddalen. Oslo, Norsk institutt for naturforskning.

Bjerke, T., S. Krokann Berg, et al. (2006b). Friluftsliv i byen: Aktiviteter, ønsker og holdninger blant innbyggere i Groruddalen. Oslo, Norsk institutt for naturforskning.

Blom, S. (2008). Innvandrernes helse 2005/2006. SSB.

Carr, D. S. and R. W. Daniels (1993). "Understanding the role of ethnicity in outdoor recreation experiences." Journal of Leisure Research 25(1): 22-38.

Dawson, A. J., J. Sundquist, et al. (2005). "The influence of ethnicity and length of time since immigration on physical activity." Ethnicity & Health 10(1): 293-309.

de Certeau, M. (1984). The practice of everyday life. Berkeley, California, University of California Press.

Departementene (2005). Sammen for fysisk aktivitet. Handlingsplan for fysisk aktivitet 2005 - 2009.

Gåsdal, O. (1995). Deltakelse i friluftsliv: sosiale mål og fysiske hindringer. Trondheim, Institutt for sosiologi og statsvitenskap, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, AVH, Universitetet i Trondheim: XIV, 315 s.

Gentin, S. (2007). Fem muslimers friluftsliv og natursyn - en interviewundersogelse. Etniske minoriteter og deltakelse i friluftsliv. Oslo

Gobster, P. H. (1993). Managing urban and high-use recreation settings selected papers from the Urban Forestry and Ethnic Minorities and the Environment Paper Sessions : 4th North American Symposium on Society and Resource Management : May 17-20, 1992, University of Wisconsin, Madison, Wisconsin. Saint Paul, Minn. (1992 Folwell Ave., St. Paul 55108) :, North Central Forest Experiment Station, Forest Service, U.S. Dept. of Agriculture.

Gobster, P. H. (1998). "Urban parks as green walls or green magnets? Interracial relations in neighborhood boundary parks." Landscape and Urban Planning 41(1): 43-55.

Gobster, P. H. (2002). "Managing urban parks for a racially and ethnically diverse clientele." Leisure Sciences 24(2): 143-159.

Gordon-Larsen, P., McMurray, R.G. & Popkin, B.M. (1999). "Adolescent physical activity and inactivity vary by ethnicity: The National Longitudinal Study of Adolescent Health." The Journal of Pediatrics 135(I): 301-306.

Grøtvedt, L. and A. Gimmestad (2002). Helseprofil for Oslo. Barn og unge. Folkehelseinstituttet.

Heath, G. W., Pratt, M., Warren, C.W. & Kann, L. (1994). "Physical activity patterns in American high school students." Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine 148: 1131-1136.

Henderson, K. A. and B. E. Ainsworth (2001). "Researching leisure and physical activity with women of color: Issues and emerging questions." Leisure Sciences 23(1): 21-34.

Hutchison, R. (1987). "Ethnicity and Urban Recreation - Whites, Blacks, and Hispanics in Chicagos Public Parks." Journal of Leisure Research 19(3): 205-222.

Hutchison, R. (1987). "Ethnicity and Urban Recreation: Whites, Blacks, and Hispanics in Chicago's Public Parks." Journal of Leisure Research 19(3): 205-22.

Hutchison, R. and J. Krase, Eds. (2007). Ethnic landscapes in an urban world. Amsterdam, Elsevier JAI.

Kaplan, R. and J. F. Talbot (1988). "Ethnicity and Preference for Natural Settings - a Review and Recent Findings." Landscape and Urban Planning 15(1-2): 107-117.

Kleiven, J. (1992). Aktivitetsmønstre i norsk ferie og fritid. Trondheim, Norsk institutt for naturforskning.

Krange, O. and Å. Strandbu (2004). Ungdom, idrett og friluftsliv: skillelinjer i ungdomsbefolkningen og endringer fra 1992 til 2002. Oslo, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Kumar, B. (2008). The Oslo immigrant health profile Folkehelseinstituttet. Oslo

Lien, I.-L. (1993). Moral og emosjoner i pakistansk Punjab, Universitetet I Oslo, Institutt og Museum for Antropologi.

McCown, R. E. S., R. E. Manning, et al. (2006). Exploring racial discrimination in parks: an empirical study. 12th International Symposium on Society and Resource Management (ISSRM). Vancouver, Canada.

Næss, Ø., Rognerud, R. og Strand, B.H. (2007). Sosial ulikhet i helse - en faktarapport. Folkehelseinstituttet. Oslo

Nedrelid, T. (1992). "Friluftslivet og vår nasjonale selvforståelse." Nytt Norsk Tidsskrift 1(2): 281-288.

Odden, A. (2008). Hva skjer med norsk friluftsliv?: en studie av utviklingstrekk i norsk friluftsliv 1970-2004. Trondheim, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Geografisk institutt. 2008:289: 318, 6 s.

Özgüner, H. and A. D. Kendle (2006). "Public attitudes towards naturalistic versus designed landscapes in the city of Sheffield (UK)." Landscape and Urban Planning 74(2): 139-157.

Shaw, S. M. (2001). "Conceptualising resistance: women's leisure as political practice. ." Journal of Leisure Research 33: 186-201.

Shinew, K. J., M. F. Floyd, et al. (2004). "Understanding the relationship between race and leisure activities and constraints: Exploring an alternative framework." Leisure Sciences 26(2): 181-199.

Stodolska, M. (2002). "Ceasing participation in leisure activities after immigration: Eastern Europeans and their leisure behavior." Society and Leisure 25(1): 79-117.

Stortingsmelding nr.39 (2000-2001). Friluftsliv - En veg til høgare livskvalitet, Miljøverndepartementet.

Strandbu, Å. (2000). Storbyungdom og natur. En undersøkelse av Osloungdoms forhold til friluftsliv og miljøproblemer. N.-r. 14/00.

Strandbu, Å. (2000). Storbyungdom og natur: en undersøkelse av Osloungdoms forhold til friluftsliv og miljøproblemer. Oslo, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Svarstad, H. (*i trykk*). Why hiking? Rationality and reflexivity within three categories of meaning construction. Journal of Leisure Research.

Taylor, T. and A. Doherty (2005). "Adolescent sport, recreation and physical education: experiences of recent arrivals to Canada." Sport Education and Society 10(2): 211-238.

Tirone, S. and A. Pedlar (2000). "Understanding the leisure experiences of a minority ethnic group: South Asian Teens and young adults in Canada." Society and Leisure 23(1): 145-169.

Tirone, S. C. and S. M. Shaw (1997). "At the center of their lives: Indo Canadian women, their families and leisure." Journal of Leisure Research 29(2): 225-244.

Tordsson, B. (2003). Å svare på naturens åpne tiltale: en undersøkelse av meningsdimensjoner i norsk friluftsliv på 1900-tallet og en drøftelse av friluftsliv som sosiokulturelt fenomen. Oslo, Norges idrettshøgskole, Institutt for samfunnsfag: VIII, 478 s.

Virden, R. J. and G. J. Walker (1999). "Ethnic/racial and gender variations among meanings given to, and preferences for, the natural environment." Leisure Sciences 21(3): 219-239.

Vorkinn, M., J. Vittersø, et al. (2000). Norsk friluftsliv - på randen av modernisering? Lillehammer, Østlandsforskning.

Wallace, V. K. and D. J. Witter (1992). "Urban nature centres: what do our constituents want and how can we give it to them?" Legacy 2(2): 20 - 24.

Walseth, K. (2006). Sport and Integration: the experience of young Muslim women. PhD thesis. Oslo, Norges idrettshøgskole, seksjon for kultur og samfunn.

Zhang, T. W. and P. H. Gobster (1998). "Leisure preferences and open space needs in an urban Chinese American community." Journal of Architectural and Planning Research 15(4): 338-355.

9 Vedlegg I: Intervjuguide

Om prosjektet	• Formål • Faglig interesse • Være med og påvirke • Formelle rettigheter: opptak, anonymisering, mulighet for å trekke seg
Bakgrunn	• Alder, familie, skolegang, arbeid, religion • Botid i Norge • Bosted, botid på bosteder (eks. bodd andre steder i Norge)
Hverdag og fritid – bruk av området	• Beskriv en helt vanlig hverdag: Hva gjør du? Hvor går du/er du? Med hvem?... • Har du noen fritid/fritidsaktiviteter? Når? Hvor? Hva gjør du? Hvorfor? • Er du mye/lite ute? Når? Hvor? Hvor lenge? Hvorfor? Med hvem? Er det noe som er bra med å være ute? • Kan du fortelle litt om de områdene du bruker mest? (Beskrivelser av sted, hvordan det ser ut og aktivitet) • Hvorfor bruker du stedene? Er noen områder viktigere/mer attraktive enn andre? (Vekt på trygghet, tigjengelighet, tilhørighet, aktivitet) • Er det noe du skulle ønske var annerledes i hverdagen din og i fritida? Ting du ikke liker? Ting du har lyst til? Hvorfor? Eventuelle hindringer?
Steds-forståelse	• Hvor sier du at du bor hvis noen spør deg? • Fortell om området (her må vi forsøke å trigge beskrivelser). • Hvordan ville du beskrevet området for en som aldri har vært i Norge? - Hvordan ser det ut? (Hva slags landskap er fremtredende?) - Viktige ting, steder, bygninger, landemerker, knutepunkter… • Hvem går/oppholder seg hvor? Menn/kvinner, Barn/voksne, etniske grupper… • Hva synes du er fint/ikke fint med området? Er det steder du liker spesielt godt eller dårlig? (Estetikk, tilgjengelighet, trygghet…) • Hva ville du forandre på hvis du fikk bestemme?
Natursyn/ landskapssyn	• Hva forbinder du med ”natur”? Hvor er det natur her? • Hvis du skulle sammenligne den norske naturen med den i det landet du kommer fra, hva ville du legge vekt på da? (Her kan vi også evt. spørre hvordan hun ville beskrevet den norske naturen for en fra opprinnelseslandet hennes.) • Hva slags landskap/natur foretrekker du? (gi eksempler: åpne landskap, landskap med vann, tett vegetasjon, åpne gress-sletter, parker med benker, tett bebyggelse…) - Knytte dette spørsmålet til nærområdet. Finnes det slike landskap her? Hva slags landskap er det her? Hva synes du om det? • ”Friluftsliv” er et vanlig norsk ord. Hva forbinder du med det? • Hvordan vil du beskrive nordmenns forhold til natur og uteliv? - Hva synes du om det? Hva er ditt forhold til natur og uteliv? - Hva slags forhold har folk til natur og uteliv i det landet du kommer fra? Er det veldig annerledes? Er det forskjeller på menn/kvinner, fattige/rike, generasjoner…

10 Vedlegg II: Informasjonsskriv

Etniske minoriteter og bruk av nærområder: Bruk, motivasjon og barrierer

Informasjon til informanter og andre nøkkelpersoner

Hvordan bruker ikke-vestlige innvandrere i Groruddalen sine nærområder? Hvilke utendørsaktiviteter deltar man i og hvilke krav stiller dette til fysisk tilrettelegging av grøntareal og nærområder? Dette er spørsmål som stilles i et nytt forskningsprosjekt i regi av NINA, Norsk institutt for naturforskning. Prosjektet er delfinansiert av IMDI, integrerings- og mangfoldsdirektoratet, Plankontoret i Groruddalen og Miljøverndepartementet.

Utgangspunktet for prosjektet er ønsket om å etablere kunnskap om etniske minoriteters bruk av nærområder og aktiviteter utendørs. Vi vet ganske mye om hvordan etniske nordmenn bruker sine nærområder og hvilke type aktiviteter som foretrekkes. Vi vet derimot relativt lite om hvordan etniske minoriteter gjør bruk av sine nærområder og hvilke former for aktiviteter folk deltar i utendørs. I dette prosjektet ønsker vi derfor å få vite mer om nettopp dette. Hvilke områder brukes og sammen med hvem? Hvilken betydning har disse aktivitetene? Hva slags natur – og kulturmiljø foretrekkes blant ulike etniske minoriteter? Hvilke krav stiller det til tilrettelegging? Finnes det områder i nærmiljøet som i dag oppleves som utilgjengelig – og hva kan i så fall gjøres med dette?

Hvem trenger vi å snakke med?

I dette prosjektet retter vi hovedfokus på minoritetskvinner over 18 år. Tre hovedgrupper er valgt ut, basert på fartstid i Norge og tilstedeværelse i Groruddalen. De tre hovedgruppene er pakistanere, somaliere og iranere. For å kunne diskutere disse temaene ønsker vi å komme i kontakt med kvinner som tilhører en av disse gruppene. Et intervju vil ta mellom 1 - 1, 5 timer, avhengig av informanten. Deltakelse i intervju er selvsagt frivillig og en kan når som helst trekke seg fra intervjuavtalen uten å oppgi noen grunn. Alle informanter vil selvsagt anonymiseres, slik det er vanlig i denne type forskningsprosjekt.

Personvern og lagring av data

Intervjuene vil normalt bli tatt opp elektronisk, men vi registrerer ikke deltakernes navn. Personopplysninger registreres bare i den grad de er relevante (yrke, utdanning og lignende). I forbindelse med prosjektrapportering vil alle opplysninger anonymiseres slik at enkeltpersonerikke skal kjennes igjen. Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt av forskerne tilknyttet prosjektet. Intervjuopptak oppbevares elektronisk i kryptert form hos NINA og er ikke tilgjengelig for forskere utenom dette prosjektet. Opptakene vil bli slettet innen 31.12.2012 og dersom dataene skal brukes aktivt etter prosjektslutt vil den enkelte deltaker bli bedt om samtykke til dette.

Formidling og rapportering

Vi vil rapportere fra prosjektet på vanlig måte, dvs. gjennom rapport i NINAs egen serie og gjennom vitenskapelige artikler. Vi vil også, som i tidligere prosjekt, drive med populærvitenskapelig formidling av resultater til de som måtte ha interesse av det lokalt, for eksempel gjennom foredrag eller møtedeltakelse. Prosjektet har også en egen referansegruppe, med deltakere fra IMDI, MD og plankontoret i Groruddalen, og det vil rapporteres jevnlig til denne.

Dersom noe er uklart eller du har spørsmål i tilknytning til prosjektet, så ta gjerne kontakt med en av de undertegnede

Helene Figari
Prosjektmedarbeider
Telefon 91 15 25 95

Hanne Haaland
Forsker, prosjektmedarbeider
Telefon 38 14 23 62

Olve Krange
Forsker, prosjektleder
Telefon 73 80 17 66

NINA Rapport 479

ISSN:1504-3312
ISBN: ISBN: 978-82-426-2051-4

Norsk institutt for naturforskning
NINA hovedkontor
Postadresse: 7485 Trondheim
Besøks/leveringsadresse: Tungasletta 2, 7047 Trondheim
Telefon: 73 80 14 00
Telefaks: 73 80 14 01
Organisasjonsnummer: NO 950 037 687 MVA

www.nina.no

Grafisk utforming: NINA
Omslagsfoto: Per Jordhøy, Børre Dervo,
Knut Kringstad, Tycho Anker-Nilssen